

15. YÜZYILA AİT BİR TIP TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ: TERCEME-İ AKRABÂDİN'İN İSTİLAH LÜGATİ

Şaban DOĞAN*

ÖZET

Özel çalışma alanlarıyla ilgili sözcüklerin terim anlamlarının yer aldığı sözlüklere alan sözlükleri denir. Eski Anadolu Türkçesinin önemli tıp ürünlerinden olan Sabuncuoğlu Şerefeddin'in Terceme-i Akrabâdin adlı farmakolojik eserinin ıstılah lügati tıp alanındaki ilk terim sözlüklerimizdendir. Çalışmada eserin bilinen nüshalarının ıstılah lügati bölümleri taranmış, eserin sözlüğünde yer alan tüm sözcükler açıklamalarıyla birlikte liste hâline getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Terim sözlükleri, Terceme-i Akrabâdin, 15. yy. tıp terimleri.

BELONG TO THE FIFTEENTH CENTURY A MEDICINE TERMS DICTIONARY: TERCEME-I AKRABÂDİN'S MEDICINE TERMS GLOSSARY

ABSTRACT

The glossarys which contain vocabularys term meanings about special working field called as field glossaries. The pharmacological manuscript named as "Sabuncuoğlu Şerefeddin's Terceme-i Akrabâdin" was the important medicine work of Old Anatolian Turkish and it is the one of the first term glossaries over medicine field. In this work; term glossary sections of manuscript known copies scanned, all words listed with meanings which exist in manuscrtips glossary.

*Dr., Sakarya Üniversitesi, Rektörlük, Türk Dili Bölümü,
saband@sakarya.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Key Words: Term Glossaries, Terceme-i Akrabâdîn, 15. Centruy Medicine Terms.

“Bir dildeki kelimeleri esas alarak, onların temel anlamlarını, kazandıkları yan anlamlar ile başka kelimelerle kurdukları ifadelerdeki anlam inceliklerini, değişik kullanımlarını, deyimlerini gösteren ve dilin bütün söz varlığını içine alan kitap (Korkmaz 2007, 199)” şeklinde tanımlanan sözlükler, hazırlandıkları dili konuşan insanların öğrenme ve konuşma faaliyetlerinde kullandıkları sözcükleri içeren önemli eserlerdir. Sözlükler konu ve yöntem bakımından değişik sınıflandırmalara tabi tutulabilirler. Bu sınıflandırmalardan birisi sözlüğü kullanacak kitleye göre yapılan tasniftir. Kullanıcı kitlesi bakımından sözlükler genel ve teknik sözlükler olarak iki başlıkta incelenir.

Genel sözlükler “Bir yazı dilinin kendisine mal edilmiş ve yaygınlaşarak genellikle niteliği kazanmış olan bütün kelime ve deyimlerini, özel bir alana yönelmeden tanımlayan ve açıklamalara bağlayan (Korkmaz 2007, 99)” sözlüklerdir.

Alan sözlükleri ya da uzmanlık alanı sözlükleri olarak da isimlendirilen terim sözlükleri ise “özellikle mesleklere dayanan belli grupların, belli kesimlerin dilini yansıtan sözlüklerdir (Aksan 1995, 405).”

Çalışmamızın konusu 15. yy.a ait önemli bir tıp metni olan Terceme-i Akrabâdîn adlı eserin terim sözlüğü olarak hazırlanmış “İstılah Lügati” bölümünün uzmanlık alanı sözlükleri bakımından değerlendirilmesi ve sözlükteki madde başı sözcüklerin anlamlarıyla birlikte liste hâlinde sunulmasıdır.

“Tıp yazmalarının söz varlığı açısından, belirgin özelliklerinden biri, günlük dildeki sözcüklerin birçoğunun, birer tıp terimi olarak farklı bir anlamla kullanılmasıdır (Önler 1998, 11).” Hem bu özellikleri sebebiyle, hem de metinlerdeki farklı dillerden alınmış, geçirdikleri ses ve şekil değişiklikleri sebebiyle günümüz

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

sözlüklerinde bulunmayan bitki, cevher, hastalık vb. sözcüklerin tamamını anlamlandırıp metni anlayabilmek pek de kolay değildir. Bu sebeple tarihî tıp metinlerini gereği gibi anlayabilmek için eski tıp anlayışına vakıf olmak ve dönemin tıp terimlerini bilmek gerekmektedir. Tıp terimlerinin en sağlıklı öğrenileceği eserler de şüphesiz dönemin uzmanlık alan sözlükleridir.

Terceme-i Akrabâdîn'in ıstılah lügati, Edviye-i Müfrede'nin IV. bölümüyle birlikte tıp alanındaki ilk terim sözlüklerinden olması bakımından son derece önemlidir. Anadolu'da Türkçe olarak yazılmış ilk tıp eseri olarak kabul edilen Edviye-i Müfrede'nin IV. bölümü Arapça-Farsça-Türkçe bir terimler sözlüğüdür (Canpolat, 2007, 13).

Terceme-i Akrabâdîn, Cürçânî lakabıyla tanınan büyük İslâm hekimlerinden Zeyneddin Ebu'l-Fazl İsmail bin Hüseyin Cürçânî'ye ait Zahîre-i Harzemşâhî adlı Farsça eserin akrabâdîn kısmının Sabuncuoğlu Şerefeddîn tarafından yapılan tercümesidir. Tercüme yapan Sabuncuoğlu Şerefeddîn, aslında 31 bâb olan esere iki bâb da kendisi eklemiştir ve eseri 33 bâb olarak düzenlemiştir. Sabuncuoğlu, hekimler tarafından hazırlanan ilaçların etkilerinin ne kadar süreyle devam edeceğini, ilacın etkisini ne zaman kaybedeceğini hekimlerin bilmesi gerektiği düşüncesinden hareketle esere yirmi dokuzuncu bâb olarak terkiplerin etki sürelerini anlatan bir bölüm, son olarak da terimlerin daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak ve yanlış anlaşılmaları önlemek için bir ıstılah lügati eklemiştir. İstılah lügatiyle ilgili ifadeleri oldukça dikkat çekicidir:

“otuz üçüncü (10) bâb bu kitâbuñ içindeki ıstılâha lügati (11) düzdüm şol sebebden kim eger bu kitâbı (12) şırf türkī edecek olurısam türkī (13) dil ebter dildür kelâmuñ halâveti qalmaz (14) ve mecmû' ıstılâh etıbbâdan bozılır ve zâyı' (15) olur (S. 5b).”

Yukarıdaki bölümde görüldüğü gibi Sabuncuoğlu ıstılah lügatini hazırlama sebebini açıklarken Türkçe için “faydasız,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

neticesiz, kısır vb.” anlamlarına gelen “ebter” sözcüğünü kullanmış, Türkçenin bu özelliğinden dolayı hekim ıstılahlarının yani terimlerinin bozulmasını önlemek için esere bir terim sözlüğü ilave etme ihtiyacı hissettiğini belirtmiştir. Bazı kaynaklarda Sabuncuoğlu'nun eserlerini sadece Türkçe yazmasından hareketle onu bilinçli bir Türkçeci olarak gösterme çabaları dikkat çekmektedir. Ancak yukarıdaki ibâreler bu düşünceyi çürütür niteliktedir. Sabuncuoğlu'nun eserlerini Türkçe yazarak Türkçe, Türk tıbbı ve Türk tıp diline çok büyük hizmetler verdiği doğrudur ancak bunun sebebini onun Türkçeye bakış açısına bağlamak yanlış olur. Onun eserlerini Türkçe yazmasının sebebi hem Akrebâdîn hem de diğer eserlerinde ifade ettiği gibi Anadolu'daki insanların büyük çoğunluğunun Arapça ve Farsça bilmemesidir.

XV.yy.ın önemli hekim ve cerrahlarından olan Sabuncuoğlu Şerefeddin'in doğum yılı ile ilgili kaynaklar arasında bazı farklılıklar mevcuttur. Onun Mîlâdî 1385 Hicrî 787 yılında doğduğunu (Uzel 2004, 12) yazan kaynakların yanısıra doğum yılını Mîlâdî 1383 (Uzel 1999, 3) ve 1386 (Bayat 2003, 257) olarak gösterenler de vardır. Sabuncuoğlu'nun Mücerrebname adlı eserinin 1-b numaralı varağında verdiği bilgiler doğduğu yılı şüphe bırakmayacak biçimde açıklığa kavuşturmuştur:

bilgil ve āgāh olğıl kim hicret-i nebeviyyenün sekiz yüz yetmiş üç yılı olmışdı bu za'îf naḥîf aḥvecin'n-nās şerefe'd-dīn bin 'ali bin el-hāc ilyas 'afiyallāhü 'anhüm bi-ḥurmeti'n-nebiyyi ve'l-'abbās eydür 'ömrüm heştād u beş olmışdı (Müc. A.3729)

Yukarıdaki ifadelerden yazarın Mücerrebname adlı eserini Hicrî 873 yılında yazdığı ve bu eseri yazdığında seksen beş yaşında olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla da Sabuncuoğlu Mücerrebname'yi Mîlâdî 1468 yılında yazmıştır ve doğum yılı da Hicrî 788 Mîlâdî 1386'dır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Yaşadığı dönemde gerek tıp alanında ve gerekse cerrâhî alanda çok önemli eserler vererek Anadolu'da Türkçenin tıp dili olmasına önemli hizmetlerde bulunmuş Sabuncuoğlu'nun ölüm yılı tam olarak bilinmemektedir. Ancak yazıldığı yıl dikkate alınırsa 1468 yılında hayatta olduğu Mücerreb-nâme adlı eserinden anlaşılmaktadır.

Eserleri

Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye

Cerrâhiyyetü'l-Hâniyye Sabuncuoğlu Şerefeddin'in dünya çapında tanınmış eseridir. 11. yüzyılda yaşamış ünlü İslâm hekimi Endülüslü Ebulkasım Zehrâvî'nin Tasrif isimli ansiklopedik eserinin cerrâhiye ayrılan son bölümü esas alınarak (Uzel 2004, 21) hazırlanmış olan eser 1465 yılında yazılmıştır. 136 cerrâhî girişim ve 163 cerrâhî âletin resimlerini ihtivâ eden (Bayat 2003, 257) eser içerdiği resim ve minyatürler sebebiyle Sabuncuoğlu'nu tıbbî illüstrasyonda öncü yapmıştır (Uzel 2004, 89).

Mücerreb-nâme

Sabuncuoğlu'nun 1468 yılında yazdığı önemli eserlerinden biridir. Sabuncuoğlu bu eserinde denemiş olduğu ilaçların yapıları anlatmıştır. Türk tıbbının ilk deneysel kitabı olarak değerlendirilen (Bayat 2003, 258) eser Sabuncuoğlu'nun seksen iki yaşında kaleme aldığı son eseridir.

Terceme-i Akrabâdîn

Cürcânî lakabıyla tanınan büyük İslâm hekimlerinden Zeyneddin Ebu'l-Fazl İsmail bin Hüseyin Cürcânî'ye ait Zahîre-i Harzemşâhî adlı Farsça eserin akrabâdîn kısmının tercümesidir. Eserin tercüme edildiği tarih ile ilgili olarak elimizdeki nüshalar arasında farklılıklar bulunmaktadır. Tercüme tarihi, Süleymaniye ve Millî Kütüphane nüshalarında Hicrî 850 olarak verilirken Topkapı Kütüphanesi nüshasında 858'dir. Bize göre doğru olan 858 tarihidir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

zira her üç nüshada da bulunan bir ibâre vardır ki eserin tercüme edildiği tarihe ışık tutacak niteliktedir:

ammā ba‘de sebeb-i taḥrīr-i kitāb ve mūcib-i taṣṭīr-i ḥiṭāb oldur kim tāriḥ-i hicret-i nebeviyyetü’l-muṣṭafānuḡ ṣalli allāhü ‘aleyhi ve sellem sekiz yüz elli [sekiz] yıldı ki şehr-i amāsiyye-i ḥarresehallāhü ‘alī’l-beliyye taḥṭında ol sultān-ı selāṭīn sultān ibni sultān ḳāhıru’l-keferet ve’l-fücret ve’ṭ-ṭuḡyān şehzāde-i cihān-baḥṭ ve cihān-baḡş sultān bāyezid ḥan ibni sultān mehmed ḥan āl-i ‘oşman ‘alellāhü şānehü ve evzāḥu’l-‘ale’l-‘ālemīn burhānehü pādīşāhıdı (S. 4a 11/17 – 4b 1/4; M. 1b 19 – 23; T. 2a 6 – 11)

Yukarıdaki cümleler her üç nüshada da bulunmaktadır ancak köşeli ayraç içerisinde verilen [*sekiz*] ibaresi sadece Topkapı nüshasında vardır. Burada dikkat çekmek istediğimiz ibare eserin yazıldığı dönemde Sultan II. Bayezid’in Amasya’da şehzade olduğunu ifade eden cümledir. Sultan II. Bayezid’in doğum yılı 1448’dir (Osmanlı Ans. 1999, 73). Eserin Millî Kütüphane ve Süleymaniye Kütüphanesi nüshalarındaki Hicrî 850 yılı Milâdî 1446’ya tekabül etmektedir ki bu tarihte şehzade henüz doğmamıştır. Şehzadenin 7 yaşında Amasya’ya vali olarak gönderildiği de bilinmektedir. Bu sebeple eserin yazılış tarihi olarak Topkapı nüshasındaki ibare doğrudur ve eser II. Bayezid’in Amasya’ya vali olarak gönderildiği 1454 yılında yazılmış olmalıdır.

Akrabâdîn Yunanca “graphizon” sözcüğünün Arapça ve Farsçaya geçmiş biçimidir ve sözcük anlamı ilaç hazırlanış şekillerini içeren kitap demektir. Sözcük dönem eserlerinde daha çok krâbâdîn biçiminde kullanılmış, daha sonra akrabâdîn şeklini almıştır. Gerek İslâm tıbbında ve gerekse Türk tıbbında Akrabâdîn adını taşıyan ya da içerik olarak akrabâdîn niteliğinde olan birçok eser vardır.

Eserin nüshaları

Sabuncuoğlu’nun Terceme-i Akrabâdîn eserinin bilinen üç nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar Topkapı Sarayı Müzesi,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Süleymaniye Kütüphanesi ve Millî Kütüphane nüshalarıdır. Çalışma için taradığımız bu nüshaların istinsah tarihi itibarıyla en eskiden daha yeniye doğru sıralanışları ve özellikleri şunlardır:

Topkapı Sarayı Nüshası

Eserin bilinen nüshaları içerisinde en eski tarihli olanıdır. Topkapı Sarayı III. Ahmet Kitaplığı A. 2124 numarada kayıtlıdır. Eser nesih hatla yazılmış, kısmen harekeli, her sayfasında on yedi satır bulunan 165 varaktır. Mehmed bin Ali Muzaffer tarafından 1476 yılında istinsah edilmiştir.

Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası

Süleymaniye Kütüphanesi Fatih Kitaplığı 3536 numarada kayıtlı nüshadır. Bu nüsha her sayfasında nesih hatla yazılmış on yedi satır bulunan toplam 281 varaktır. Varak sayısı diğer nüshalardan oldukça fazla olan bu nüsha hem ebat olarak diğer nüshalardan küçük hem de satırlar diğer iki nüshadan kısadır. Dolayısıyla da varak sayısına bakarak bu nüshanın içerik bakımından diğerlerinden daha kapsamlı olduğu düşünülmemelidir. Eserin istinsah tarihi 1674'tür.

Millî Kütüphane Nüshası

Millî Kütüphane A. 8522/1 arşiv numarasına kayıtlı nüsha her sayfasında 23 satır bulunan nestalik hatla yazılmış 128 varaktır. İstinsah tarihi 1683 olan yazmanın bâb başlıkları ve sözbaşları kırmızıdır.

Çalışmada eserin bilinen üç nüshası da taranmış ve her üç nüshadaki madde başı sözcükler de listeye alınmıştır. Hangi sözcüğün hangi nüshadan alındığının anlaşılması için kısaltmalardan yararlanılmış, her nüsha için bir kısaltma kullanılarak madde başı sözcüğün anlamının verilmesinin ardından anlamın hangi nüshadan/nüshalardan alındığı gösterilmiştir.

Sözlükçülükte madde başları ya “alfabetik” ya da “türeme sırası” göz önünde bulundurularak sıralanır. (Boz 2006, 28) Eserde

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

madde başı sözcükler geleneksel tutum olarak nitelendirilen alfabetik sıra ile dizilmiştir ancak bu sıralamada dikkat çeken husus üç eserde de bu sıralamada hatalar bulunmasıdır. Daha açık ifade edilecek olursa aynı harfle başlayan bütün madde başları aynı harfte alınmış ancak bu sözcükler kendi içerisinde tam bir tasnife tabi tutulmamıştır. Örneğin eserde **rubb**, **rubb-ı helîle**, **rubbi's-sūs**, **rubüb**, **rūnās** sıralamasıyla yer alması beklenen madde başları **rūnās**, **rubbi's-sūs**, **rubb**, **rubüb**, **rubb-ı helîle** sırasıyla verilmiştir. Bu türden sıralama sorunları azımsanmayacak kadar fazladır. Bu yönüyle eser sözlükçülük tekniği bakımından kusurludur.

Eserin yazıldığı dönemde kullanılan alfabenin gereği olarak günümüz sözlüklerinde aynı harfte yer alması gereken sözcükler farklı harflerde bulunmaktadır. Çalışmada bu türden sözcükler de aynı harfe alınmış, eserdeki madde başları günümüz alfabesine göre yeniden sıralanmıştır.

Eserin sözlüğünde bazı madde başlarının anlamları açıklanmamış, sözcüğün yaygın olarak kullanıldığını ifade etmek için olsa gerek “ma'rūfdur” ibaresi ile yetinilmiştir. Çalışmada bu sözcüklerin dikkate değer olanlarının anlamları çeşitli sözlüklerden bulunarak köşeli ayraç içerisinde verilmiştir.

Okunuşundan emin olunamayan sözcükler ayraç içinde soru işaretiyle (?) gösterilmiştir. Eserde madde başı sözcüklerin çoğulları için yeni bir madde başı oluşturulmuş, dolayısıyla da **mafşal** ve çoğulu olan **mafşıl** vb. sözcükler farklı madde başlarında yer almıştır. Bu türden yapılar çalışmamızda aynı madde başına alınmış, sözcüklerin çoğulları koyu ve yatık olarak gösterilmiştir. (**mafşal**: Bendükşelerdür. **mafşıl** cem'idür.)

İncelenen nüshalar içerisinde Süleymaniye Kütüphanesi ve Millî Kütüphane nüshalarının, madde başı sözcük sayısı bakımından birbirlerine çok yakın oldukları, Topkapı Sarayı nüshasına oranla çok daha az sözcük ihtiva ettikleri görülmüştür. Topkapı Sarayı nüshasında 1236 madde başı sözcük (Bu sayı aynı madde başına

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

alınan birden fazla terim ve sözcükler de eklenince 1269 olmaktadır.) varken Süleymaniye Kütüphanesi nüshasında bu sayı 106, Millî Kütüphane nüshasında 98'dir. Topkapı Sarayı nüshasıyla diğer nüshalar arasındaki fark oldukça fazladır. Topkapı Sarayı nüshasının istinsah tarihi oldukça eskidir (1476) ve lügatindeki madde başı sözcük sayısının fazlalığını buna dayandırmak mümkündür. Zira Sabuncuoğlu eserinde terimlerin bozulma endişesinden bahsetmektedir. Bu endişe sebebiyle olsa gerek birçok terim ve bitki adını lügate dâhil etmiştir ancak ilerleyen zaman içerisinde bu terim ve isimler dile yerleşmiş, bozulma endişesinin ortadan kalkmasıyla da geç istinsah edilen nüshalara alınmamış olmalıdır.

A

ābgīne: Sırçadur. (T.)

ābī: Hayvadur. (T.)

ābkāme: Arpa ḥamīrinden düzerler bir ekşi şudur. (M, S, T.)

ābsūd: Bir edviyye yunmaḳdur havānda dōgūp üzerine geleni alup çökerürler alurlar. (M, S, T.)

ābtābe: İbrıḳdur. (T.)

‘āc: Fil sūñügidür. (T.)

‘ades-i muḳaşşer: Ḳabuḡı çıḳmış mercimekdür. (T.)

afī: Dişi yılana dērler adı kurzedür. (M, S, T.)

aḥcār: Taşlardur. (T.)

aḥlāf: Ma‘rūfdur. (T.) [Birinin yerine geçecekler, halefler.]

aḥlāt: Hıltuñ cem‘idür. Hılt şafrā ve balgam ve sevdā ve ḳandur. Aḥlāt hıltuñ daḡı cem‘idür hıltā birkaç dūrlü nesneyi ḳarışdurmaḡa dērler. (M, S, T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ahmed ferric: Bir hekim adıdır. (T.)

ahmer: Kızıldur. (T.)

ahren: Bir hekim adıdır. (T.)

ahū: Geyikdür. (T.)

ahvec: Hācetlürakdur. (M, S, T.)

ahyānā: Gāh gāh demek olur. (T.)

aķākıyā: Kuzt uşāresidür. (T.)

‘aķırķarhā: Tarhūn-ı cebelīnūñ kökidür. ‘ūd-ı ķahr-ı mağribī dađı oldur. (T.)

aķmā^c-ı rummān: Enār göbegidür. (M, S, T.)

aķrāş: Kırşuñ cem^cidür. Kırş gülīceye dērler. (T.)

aķrāşu’l-afā’ī: Bir kırşdur kim ol dēdügümüz af^cī etinden düzerler, tiryāk-ı fārūķ terkībinde isti^cmāl olur. (T.)

aķrāşü’l-büzür: Şol kırşdur kim anı toğmlarıla düzerler.(T.)

aķrāşü’l-ħaşhāş: Ĥaşhāş kırşıdır. (T.)

aķrāşü’ṭ-ṭebāşīr-i kāfūrī: Kāfūrıla düzülmiş kırş-ı ṭebāşīrdür. (T.)

alū: Erükdür. (T.)

āmile: Emlecdür. (T.)

‘anber-i eşheb: Ma^crūfdur. (T.) [Boz renkli bir mimoza çiçeđi türü.]

anīsōn: Ma^crūfdur. (T.) [Anason]

‘anzurūt: Ma^crūfdur. (T.) [Gözotu.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

anzurūt-ı mürebbī: Oldur kim anzurūtı eşek südine ıřladurlar yine ıurudurlar. (T.)

a'raız: Cem'idür maraıun. Bir haldür maraızlarda vâkı' olur bu sözüñ beyanı tıbbuñ külliyâtında ma'lüm olur. (M, S, T.)

'araız: Maraıza tâbi'dür. (S.)

ard-ı 'ades: Mercimek unıdur. (T.)

ard-ı cev: Arpa unıdur. (M, S, T.)

ard-ı kürsene: Burçağ unıdur. (T.)

'aşab: Siñirdür. (T.)

aşabi' hürmüs: Ma'ruf edviyyedür. (T.) [Sorıncan denen mavi çiçekli bir çiğdem türü.]

aşabi'ü'ş-şufr: Zerdeçübdur. (T.)

aşanāsiyā-yı kebīr: Bir terkīb adıdur. (T.)

aşanāsiyā-yı şağīr: Bu dağı ancılayın terkīb adıdur. (T.)

asārün: Bir otdur ma'ruf. (T.) [Kedi otu.]

'aşe'r-rā'ī: Mā dudak (?) dedükleri otdur. (T.)

'asel: Baldur. (T.)

'asel-i belādur: Belādur balıdur. (T.)

'asel-i hıyārşenber: Hıyārşenber balıdur. (T.)

'asel-i muşaffā: Kefi alınmış baldur. (T.)

aşfer: Şarudur. (T.)

aşhāb-ı kıyās: Şonra gelen tabīblerdür. (T.)

aşhāb-ı tecrībe: Öñdin gelen tabīblerdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

āsīb: şatemedür. (M, S, T.)

aşlü'l-luffāh: Luffāh kökidür. (T.)

aşlü's-sūsen: Buyan kökidür. (M, S, T.)

aşlü'ş-şibis: Torak otı köki. (T.)

aşkar: Kızılsağı. (T.)

‘aṭūs: Bir aḡsurducı edviyyedür. (T.)

ayāric: Şol terkībler adıdır ki tenḡıye-i dimāḡiḡün ola.(M,S, T.)

ayāric-i rūfes ve ayāric-i lūḡāziyā ve ayāric-i erkifānis ve ayāric-i cālīnūs ve ayāric-i fayḡarā: Bu cümlesi terkīb adlarıdır. (T.)

aẓfāru't-tīb: Bir Hindī otdur kim aḡa dīv dırnaḡı dērler. (M, S, T.)

aẓlāf: Şıḡır dırnaḡı. (T.)

‘aẓle: Bir ‘uẓvdur ki mü’ellef etden ve siḡirden Türkcesi çanak dērler. (M, S.) Süḡükleri birbirine ulaşduran siḡirlerdür ki süḡük üzerinde olur. (T.)

B

ba‘ar: Kıḡdur. *ba‘ūr* anuḡ cem‘idür. (T.)

ba‘arü'l-ma‘z: Keçi kıḡıdır. (T.)

bābūne: Bābādyadur. (T.)

bādām-ı şīrīn: Tatlı bādāmdur. (T.)

bādām-ı talḡ: Acı bādāmdur. (T.)

bādıyān: Rāziyānedür. (T.)

bādrenbūye: Bādrenbedür. (T.)

bādrūc: Tere-i ḡorāsānīdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- bağla:** Ma'rūfdur. (T.) [Bağla.]
- bālsağīs:** Bir hekīm adıdır. (T.)
- bānīd ve pānīd:** Şekerden çekilmiş 'aķīdedür. (M, S, T.)
- bārzed ve bīrevder:** Dāne çādırdur. (M, S.) **bārzed ve bīrzed:** Dāne çādırdur. (T.)
- bāsūr:** Ağuz igidür. (M, S, T.)
- bāşak:** Atmacadır. (T.)
- bāz:** Toğandır. (T.)
- ba'zı:** Birez demekdür. (T.)
- bedel:** Beñdeşdür. (T.)
- bedrika:** Şol otlardur ki kuvvetlerini ince tamarlardan geçirür, a'zāya erişdürür. (M, S, T.)
- behmen-i aħmer:** Kızıl behmendür. (T.)
- behmen-i ebyaz:** Aķ behmendür. (T.)
- belīlec ve belīle:** Ma'rūfdur. (T.) [Belīle otu.]
- belūt:** Pelitdür. (T.)
- benādıķū'l-büzür:** Bir terkīb adıdır. (T.)
- benefsec ve benefşe:** Benevşedür. (T.)
- benefşe perverde:** Pisenmiş benefşedür. (T.)
- benefşe-i huşk:** Kuru benefşedür. (T.)
- benek:** Pāk (?) urıdır. (T.)
- berencāsef:** Ayvadanādur. (T.)
- berg-i bādyān:** Rāziyāne yaprağıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- berg-i bezr-i kaṭūnā:** Bezr-i ḥatun yaprağı. (T.)
- berg-i çügündür:** Çügündür yaprağıdır. (T.)
- berg-i ğār:** Defnī yaprağıdır. (T.)
- berg-i ḥubbāzī:** Ebemgömece yaprağıdır. (T.)
- berg-i ḥurfe:** Pirpirim yaprağıdır. (T.)
- berg-i 'inebü's-ṣa'leb:** İt üzümü yaprağıdır. (T.)
- berg-i kerefis:** Kerefis yaprağıdır. (T.)
- berg-i kök:** Mārūl yaprağıdır. (T.)
- berg-i kürneb:** Kelem yaprağıdır. (T.)
- berg-i mürd:** Mersin yaprağıdır. (T.)
- berg-i sezāb:** Bīḡanūs yaprağıdır. (T.)
- besbāse:** Ma'rūfdur. (T.) [Küçük hindistan cevizi.]
- besfāyic:** Ma'rūfdur. (T.) [Bespāye.]
- beṣre:** Sivilcidür. (M,S,T.) *būsūr* anuḡ cem'idür. (T.)
- bevl:** Südükdür. (T.)
- beyāz:** Aḡdur. (T.)
- bezr:** Toḡmdur. (M, S, T.)
- bezr-i helyūn:** Oldur kim ba'zı yerde aḡa ḡulan ḡuyruğı derler anuḡ toḡmıdır. (T.)
- bezr-i kaṭūnā:** Aḡ bezr-i ḥatundur. (T.)
- bezrū'l-baṣal:** Şoḡan toḡmıdır. (T.)
- bezrū'l-bıṭıḡ:** Ḳavun toḡmıdır. (T.)
- bezrū'l-cırcır:** Tere toḡmıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- bezrü'l-encere:** Işırğan dikenini tohumudur. (T.)
- bezrü'l-ḥandaḳūkī:** Yoncanın bir nevidür, anı ḥandaḳūkī dârleri. (T.)
- bezrü'l-ḥaṣḥāş:** Ḥaṣḥāş tohumudur. (T.)
- bezrü'l-ḥıyār:** Ḥıyār tohumudur. (T.)
- bezrü'l-ḥıyāreyn:** Ḥıyāruşancār tohumudur. (T.)
- bezrü'l-ḥırmel:** Yüzerlik tohumudur. (T.)
- bezrü'l-kerefis:** Kerefis tohumudur. (T.)
- bezrü'l-kıssā:** Şenḥıyār tohumudur. (T.)
- bezrü'l-verd:** Gül tohumudur. (T.)
- bezrü'r-raḥbe:** Yonca tohumudur. (T.)
- bezrü'r-rāziyānec:** Rāziyāne tohumudur. (T.)
- bezrü's-sezāb:** Bıgunūs tohumudur. (T.)
- bezrü's-sezābü'l-cebelī:** Yabān bıgunūsı tohumudur. (T.)
- bezrü'z-zūfā:** Zūfā tohumudur. (T.)
- bīd-encīr:** Kene ağacıdır. (T.)
- biring-i kābilī:** Ma'rūfdur. (T.) [Özellikle mafsallıklarının tedavisinde ve tenya düşürmek için kullanılan, fūlfūlden daha beyaz bir tür tohum, barank.]
- biryān:** Kavrulmuşdur. (M, S, T.)
- būdīne:** Yarpuzdur. (T.)
- buḥūr:** Tütsüdür. (T.)
- bulbul:** Büberdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- būlīs:** Bir hekīmūñ adıdır. (T.)
- bunduq-ı hindī:** Hindūstān finduqıdır. (T.)
- būrağ-ı ermeni:** Selārestīdür. (M, S.) Būre-i ermeniđür. (T.)
- būre-i surğ:** Kızıl būredür. (T.)
- burūdet:** Şovuklıqdur. (T.)
- būst-ı pīñ-i luffāh:** Luffāh kökinūñ qabıdır. (T.)
- būrādetü'l-‘āc:** Fil süñüginūñ ikindüsüdür. (T.)
- būrūd-ı esved:** Bir tūtiyādur kim gözüñ yaşın keser. (T.)
- būsr:** Hām hūrmādur. (T.)
- būssed:** Mercāndur. (M, S.) Mercān dibidür. (T.)
- būst-i cev:** Arpa qavıdudur. (T.)
- büz-i kūhī:** Tağ keçisidür. (T.)
- büzürg dārū:** Bir terkīb adıdır. (T.)
- C**
- ca‘de:** Bir nev‘dür şīñden. (T.)
- cāvşīr cevāşīr:** Eksi bir edviyyeddür ma‘rūf. (T.)
- cebelāheng:** Genc hūddur. (M, S.) Genc hūd toñmıdır. (T.)
- cenā‘:** Anduzdur. (M, S, T.)
- cerāhat:** Yaradur. (T.)
- cerb:** Bağludur. (T.)
- cevāriş:** Terkīb adıdır. (T.)
- cevārişāt:** Yemek siñirici terkīb adıdır. (M, S, T.)
- cevāriş-i belādur:** Belādur cevārişidür. (T.)

- cevāriş-i cevzī:** Bir cevārişün adıdur. (T.)
- cevāriş-i dārçinī:** Dārçinī cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i encüdān:** Encüdān cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i ḥabbü'l-‘ās:** Mersin yemişi cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i helīlec-i aşfer:** Şaru helīle cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i hindī:** Bu daḥı bir cevārişdür kim hindüstān ḥekimleri taşnīf étmişler. (T.)
- cevāriş-i kāfūr:** Kāfūr cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i kündür:** Kündür cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i milḥ-i hindī:** Tuz cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i mu‘tedil:** Ma‘rūfdur. (T.)
- cevāriş-i müşk:** Müşk cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i pīḥ-i engüşt:** Pīḥ-i engüşt cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i saḳankūr:** Saḳankūr cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i sumāk:** Sumāk cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i şehr-i yārān:** Bir cevārişün adıdur. (T.)
- cevāriş-i tebāşir:** Tebāşir cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i turunc:** Turunc cevārişidür. (T.)
- cevāriş-i ‘ūd:** ‘Ūdıla düzilen cevārişe dērler. (T.)
- cevāriş-i zencebīl:** Zencebīl cevārişidür. (T.)
- cevz-i hindī:** Hindüstān ḳōzıdur. (T.)
- cevz-i hindī mürebbī:** perverde olmuş hindüstān ḳozıdur. (T.)
- cevz-i mürebbī:** Ḳōz perverdesidür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

cevzü's-serv: Servi ağacınınuñ kōzağıdur. (T.)

cezer-i mürebbī: Keşur mürebbīsidür. (T.)

cıñtıyānā: Kızgın otdur. (T.)

cırcır: Teredür. (T.)

ciger: Bağırdur. (T.)

cuğarāt: Yoğurtdur. (T.)

cüft-āferīd: Bir edviyye adıdur. (T.)

cüllāb: Ma'rūfdur. (M, S, T.) [Gül suyu, gül şerbeti.]

cümmehūdī: Bir şarāb adıdur. (M, S, T.)

cüzām: Ma'rūfdur. (T.)

çüb-ı riḥ: 'Üd ağacıdur. (M, S, T.)

D

dahmeryā: Bir terkīb adıdur. (T.)

daḳīk: Undur daḳı ince demekdür. (T.)

daḳīkü'l-bākla: Bākla unıdur. (T.)

daḳīkü'l-ḥafri: Daḳīk otdur, ḥafri nisbetdür. (T.)

daḳīkü'l-ḥınṭa: Buğday unı. (T.)

daḳīkü'ş-şacır: Arpa unıdur. (T.)

dār-ı fulful: Ma'rūfdur. (T.) [Baş biberi, uzun biber.]

dār-ı pülpül: Dār-ı fulfuldur. (T.)

dār-ı şışān: Tefsir-i edviyyede beyān olunmuşdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

dā'ü'l-fīl: Bir 'illetdür ki adamuñ baldır ve topuķı baēlanur.
(T.)

dā'ü's-şaleb: Bir 'illetdür ki adamuñ saēı saēalı dökilür. (T.)

debīdü'l-lük: Bu daēı bir ma'cūn adıdur. (T.)

debīdü'l-verd: Bir ma'cūn adıdur. (T.)

def: Gidermekdür. (T.)

dem: Kāandur. (T.) *dimā'* anuñ cem'idür. (T.)

dem'a: Gözyaşıdur. (T.) *dümū'* anuñ cem'idür. (T.)

demevī: Kāan sebebinden olan nesnelere dērler. (T.)

demü'l-aḥaveyn: Şol edviyyedür kim aña iki kārındaş kāanı dērler. (T.)

demü'l-ḥuffāş: Yarasa kāanıdur. (T.)

demü'l-meyt (?): Şol nesnedür kim bedene bu sebebile kāan otura. (T.)

dermine: Yavşandur. (M, S, T.)

derūnec-i 'akrebī: Bir edviyyedür ma'rūf. (T.)

devā ve dārū: İkişi daēı ot dēmekdür. (T.)

devā'ü'l-āḥer: Bir dürlü ot daēı dēmek olur. (T.)

devā'ü'l-kay: Kuşduracaē otur. (T.)

devā'ü'l-kürkümü'l-kebīr ve devā'ü'l-kürkümü's-şagīr ve devā'ü'l-kilkü'l-kebīr ve devā'ü'l-kilkü's-şagīr ve devā'ü'l-ḥaṭāṭif: Bu zikr olınan devālar her biri bir terkīb adıdur.

devā-yı ḥār: İssi devā dēmek olur. (T.)

dıbķ: Ökseye dērler. (M, S.) Aēaçda biten purça dērler. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

dimāğ: Beynidür. (T.)

dimne: Dilküdür. (T.)

dīmuḳrāṭīs: Bir şarāb terkībidür. (T.)

diyābīṭīs: Yūnān lügatidür, ma'nāsı dolāb dēmek olur. Selesü'l-bevdür kim susamağı katı olur, su içdükçe selesü'l-bevl artar. (T.)

duhn: Yağdur. (T.)

duhn-ı bādām: Bayām yağıdur. (T.)

duhn-ı ḥabbetü'l-ḥazrā: Saḳız ağacı toḥmınuḡ yağıdur. (T.)

duhn-ı ḥall: Şīrgün yağıdur. (T.)

duhn-ı küncid: Şīrgün yağıdur. (T.)

duhn-ı nārdīn: Sünbül-i rümīdür. (T.)

duhn-ı nīlūfer: Nīlūfer yağıdur. (T.)

duhnü'l-ās: Mersin yağıdur. (T.)

duhnü'l-bān: Bān yağı. (T.)

duhnü'l-belesān: Belesān yağıdur. (T.)

duhnü'l-benefsec: Benefşe yağı. (T.)

duhnü'l-ḥırva: Kene toḥmı yağıdur. (T.)

duhnü'l-ḥulān: Sögüt yağıdur. (T.)

duhnü'l-verd: Gül yağıdur. (T.)

duhnü's-sefercel: Ayva yağıdur. (T.)

duhnü's-sūs: Sūsen yağıdur. (T.)

duhnü'z-zeyt: Zeyt yağıdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

dūkū: Yabān keşur toħmıdır. (T.)

dübeyle: Cerāhatden bir nev'üdür. (T.)

dürd-i rûgan-ı süsen: Süsen yağınun mürdidür. (T.)

dürd-i rûgan-ı toħm-ı kettān: Kettān toħmınun yağınun dürdidür. (T.)

dürd-i sirke: Sirkenün mürdidür. (T.)

E

ebār-ı muħriķ: Kırşun külidür. (M, S, T.)

ebhül: Ardic yemişidür. (M, S, T.)

ebnec: Bir heķimün adıdır. (T.)

ebrenc-i kābilī: Biring-i kābilidür. (T.)

ebrişim-i ħām: Çig ebrişim. (T.)

ebter: Ma'rüfdür. (T.) [Kısr, faydasız, neticesiz.]

ebyaz: Akdur. (T.)

edviyye: Şol otlardur kim mu'alecede isti'māl olunur. (M, S, T.)

edviyyetü'l-ħayvāniyye: Ĥayvānlardan isti'māl olan nesnelere dërler. (T.)

edviyyetü'l-ıtrıyye: Kõkusı gõkçek otlardur. (T.)

edviyyetü'l-yābise: Kuru otlara dërler. (T.)

efreğūma'mā: Bu daħı terkīb adıdır. (T.)

eftimün-ı ıkrıti: Şol eftimündür kim ıkrıtte biter. (T.)

efyün: Ma'rüfdür. (T.) [Haşhaş bitkisinden elde edilen uyuşturuucu bir madde, afyon.]

eķālīm: İķlīmledür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ekyāl:** Cem'idür keylün. Keyl ölçekdür. (T.)
- elbān:** Sūdlerdür. (T.)
- elṭaf:** Yumşakraḳdur. (M, S, T.)
- em'ā:** Cem'idür mi'ānuḡ, mi'ā baḡarsuḳdur. (M, S, T.)
- emākīn:** Mekānlardur. (T.)
- emlec:** Ma'rūf. (T.) [Hindistan'a mahsus devâyi bir meyve, amlacotu.]
- emlec-i mürebbī:** Perverde emlecdür. (T.)
- enār-ı şīrīn:** Tatlu nārdur. (T.)
- enār-ı turş:** Ekşi nārdur. (T.)
- enberbārīs ve emīrbārīs:** Kaṭun tuzluḡudur. (T.)
- encīr-i bestī:** Kaḡuḡı yufḳa encīre dērler. (M, S, T.)
- encüdān-ı rūmī:** Ba'zılar dēmişlerdür kim bınduḳdur ve ba'zılar cāşūrdur dērler. (T.)
- enderūḡūrūn:** Tiryāḳ-ı fārūka girer bir terkīb adıdur. (M, S, T.)
- enderūmāḡūs:** Bir terkīb adıdur muşannifi adıyla zıkr olur. (M, S, T.)
- enfiḡe:** Māyedür, yoḡurt ṭoḡdurur. (M, S.)
- engized:** Kaşındur. (M, S, T.)
- enūş-ı dārū:** Terkīb adıdur. (T.)
- erneb:** Ṭavşandur. (T.)
- erzīz-i sūḡte maḡsūl:** Yunmuş ḳal'ī külidür. (T.)
- esbāb:** Cem'idür veznüḡ. Vezn ṭartmaḳdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

eşer: Cerāhatden yā çiçekden yā zaḥımdan kalan lekeye dەرler. (T.)

eskanķūr: Saķanķūrdur. Mısır şehrinde Nıl ırmađı kenārında anı timsāh enükler. Kuru yerde kalan saķanķūr olur, ırmađa düşen timsāh olur. (T.)

eşķil-i meşvī: Bişmiş yabān şoğanıdır. (T.)

eşmāđ: Şamđlardur. (T.)

esved: Karadur. (T.)

eşhār (d): Kelekerdür. (M, S, T.)

eşribe: İcecek nesnelere dەرler. (T.)

eşyāf: Şiyāfuñ cem'idür, şiyāf şāfdur. (T.)

eşibbā: Cem'idür řabībün, ol otacıdır. (M, S, T.)

evcā'-ı mafāşıl: Bendükşeler ağrısıdır. (M, S, T.)

eyyām-ı ħarīf: Güz günleridür. (T.)

eyyām-ı rebī': Yaz günleridür. (T.)

eyyām-ı şayf: Yay günleridür. (T.)

eyyām-ı şitā: Kış günleridür. (T.)

ezhār: Çiçeklerdür. (T.)

F

fālic: Bir 'illetdür ki bir 'uzva yā dükeli 'uzva düşer, ol 'uzv řutmaz olur. (T.)

fandāriķün: Bir terkīb adıdır. (T.)

fānīd: Şekerden çekilen kılīmiyedür. (T.)

fānīd-i secrī: Fānīdün bir nev'idür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- farāsiyūn:** Bir otdur baʿzı yerde aña it siki dەرler. (T.)
- fātir:** Ilıcakdur. (T.)
- fatrāsāliyūn:** Tağ kerefisi tohmıdur. (T.)
- fāvāniyā:** ʿŪd-ı şalibdür. (T.)
- fāyide:** Aşşıdur. (T.)
- fazla:** Artuğ nesnedür. *fuzūl* cemʿidür. (T.)
- felencemşük:** Bir edviyyedür maʿrūf.(T.) [Yemenʼden getirilen hoş kokulu, sarı renkli bir tohum, besbase yaprağı.]
- fentāfilūn:** Bêşbarmağdur. (T.)
- ferbihī:** Semizlүkdür. (T.)
- ferfiyūn:** Maʿrūfdur. (T.) [Sütleğen otu ve bundan elde edilen tıbbî bir zamk.]
- fiṭır:** Ağulu mantardur. (M, S.) Bir ağulu nesnedür. (T.)
- fiʿl:** İşdür. (T.)
- fū:** Bir edviyyedür maʿrūf. (T.) [Girit sümbülü, büyük kedi otu.]
- fūdenc-i nehrī:** Sular kıyısında biten yarpuzdur. (T.)
- fukāh:** Çiçekdür. (T.)
- fukāhüʼl-idhır:** Idhır çiçegidür. (T.)
- fulful-ı ebyaz:** Ağ fulfuldur. (T.)
- fulful-ı esved:** Kara fulful. (T.)
- fulfulmūye:** Fulful kökidür. (T.)
- fulūniyā-yı fārisī ve fulūniyā-yı rūmī:** İkişi dağı terkib adıdur. (T.)

fütenc-i cebelî: Tağ yarpuzudur. (T.)

fuvâk-ı balgamî: Balgamdan olan inçkıruruktur. (T.)

fülüs-ı hıyârşenber: Hıyârşenber içidür. (T.)

fürce: Açıkluktur. (T.)

füvve: Kıızıl boyadur. (T.)

G

ğāfit: Bir otdur ma'rūf. (T.) [Koyunotu, kasıkotu.]

ğālîz: Koyu demektür. (T.)

ğār: Mağāradur. (T.)

ğargara: Şol devādur ki boğaza değin ilemeler yine redd eder. (M, S, T.)

ğārîkūn: Kaṭrān köpügidür. (T.)

ğaşy: 'Aklı getmekdür. (T.)

ğāyır: Derikdür. (T.)

ğayr-ı meşķūb: Delüksüz demektür. (T.)

gevez-i hindî: Hindustān ķōzıdır. (T.)

gezer: Keşūrdur. (T.)

gezmāzū ve gezmāzeg: İkiisi daḥı yelgun māzūsidur. (T.)

ğıbb: Bir ısıtmadır ki gün aşru tutar. (T.)

gil-i hikmet: Ma'rūfdur. (T.) [Eski tabiplerin ve kimyagerlerin şişe ve imbikler üzerine sıvadıkları bir tür çamur.]

gülbeşeker: Ma'rūfdur. (T.) [Gül kullanılarak yapılan bir tür macun.]

gülengübîn: Ma'rūfdur. (T.) [Bal ile yapılan gül murabbası.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

gül-i dārū: Serşesdür. (T.)

gül-i nisābūrī: Bir edviyyedür ma'rūf. (T.)

gül-i surḥ: Kızıl güldür. (T.)

gül-i şakāyık: Şakāyıkun çiçegidür. (T.)

gülnār: Ma'rūfdur. (T.) [Yabanî nar ağacı.]

güvāriş: Bir terkīb adıdır. (T.)

H

ḥabb: Dānedür. (T.)

ḥabbetü'l-ḥazrā: Sakızlık ağaç yemişidür. (T.)

ḥabb-ı ıştamhikūn: Bir terkīb adıdır. (T.)

ḥabb-ı kükıyā: Bir ḥabdur ma'rūf. (T.)

ḥabb-ı lübbān: Bir yemişidür fistūğa benzer. (M, S.) Bir edviyyedür ma'rūf. (T.)

ḥabb-ı sūrcān-ı kebīr ve ḥabbü'l-müntin ve ḥabb-ı şaytarac-ı kebīr ve ḥabb-ı şaytarac-ı şağīr ve ḥabb-ı gāfit ve ḥabb-ı ferfiyūn ve ḥabbü's-sekbīnec ve ḥabbü'n-neft ve ḥabbü'z-zebil ve ḥabb-ı gārīkūn ve ḥabb-ı lāciverd ve ḥabb-ı muql ve ḥabb-ı vāşılī ve ḥabb-ı ibni ḥāriş ve ḥabb-ı māzeryūn ve ḥabbü'l-lübüb ve ḥabb-ı behrāmī: Bu zıkr êtdüğümüz ḥablar her birisi bir terkībdür. (T.)

ḥabbü'l-ās: Mersin yemişidür. (T.)

ḥabbü'l-belesān: Ma'rūfdur. (T.) [Pelesenk ağacı çekirdeği.]

ḥabbü'l-fulful: Tefsīr-i edviyyede zıkr olmışdur. (T.)

ḥabbü'l-gār: Defnī yemişidür. (T.)

ḥabbü'l-ḥanāzīr: Bir ḥabdur çoğuz başına fāyda eyler. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ḥabbü'l-ḳulleb:** Māş-ı hindîdür. (T.)
- ḥabbü'l-ḳutun:** Pamuk çekirdegidir. (T.)
- ḥabbü'l-maḥleb:** Anduz ağacınınun yemişidir. (M, S, T.)
- ḥabbü'n-nîl:** Çivit tohumudur. (T.)
- ḥabbü's-şanavberü'l-kibâr mürebbî:** İri gülnâr dânesidir kim perverde etmişler ola. (T.)
- ḥabbü's-sevdâ:** Çörek otudur, şünîz daḥı dërler. (T.)
- ḥabbü's-şebyâr:** Ḥabbü's-şabır demekdür. (T.)
- ḥabbü'z-zeheb:** Bir ḥabdur ma'rûf. (T.)
- ḥabşü'l-ḥadîd:** Demür cürûfidur. (T.)
- ḥacer-i dâvud:** Ma'rûfdur. (T.) [Tıbbî bir taş.]
- ḥacer-i ermenî:** Ma'rûfdur. (T.) [Ermeni taşı denen ve tıpta ilaç olarak kullanılan bir madde.]
- ḥacer-i lâciverd:** Ma'rûfdur. (T.) [İran'da Bedahşan kentinde bir madenden çıkarılan taş, lacivert taşı, lapis-lazuli, lezinard.]
- ḥacerü'l-yehūd:** Ma'rûfdur. Zeytün-ı benî isrâ'îl daḥı dërler. (T.)
- ḥacet:** Ma'rûfdur. (T.) [İhtiyaç.]
- ḥader:** Uyışmaḳdur. (T.)
- ḥafakân:** Yürek oynatmasıdır. (T.)
- hâl:** Ḥîr-i bevvâdur. (T.)
- ḥalâvet:** Tatlılıḳdur. (T.)
- ḥâliş:** Arınmışdur. (T.)
- ḥall-i seḳîf:** Tîz sirkeye dërler. (M, S.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ḥallü'l-ḥamız:** Süciden dönmiş sirkedür. (T.)
- ḥallü'l-ʿunşul:** Yabān şoğanıyla tünilmiş sirkedür. (T.)
- ḥanāzīr:** Toņuz başı dedükleri cerāḥatdur. (T.)
- ḥancere:** Kirtlikdür. (M, S, T.)
- ḥandīkūn:** Bir terkīb adıdır. (T.)
- ḥanzal:** Ebū cehil karpūzıdır. (T.)
- ḥarāret-i ġarīzī:** Şol anadan doğıcağ bile gelen ḥarārete dەرler ki vüçüd-ı insān anuñla k̄āʾımdür. Eflātūn anuñ ḥaḳḳında nār-ı ilāhī demişdür. (M, S, T.)
- ḥarbağ-ı ebyaz:** Ağ ḥarbağdur. (T.)
- ḥarbağ-ı esved:** Bir kökdür qaraca ot dağı dەرler. (T.)
- ḥarīr-i ḥām:** Ḥām ebrīşımdür. (T.)
- ḥarnüb-ı nebṭī:** Bir edviyyedür maʿrūf bu adıla. (T.) [Kara keçiboynuzu ağacı.]
- ḥarnüb-ı şāmī:** Keçi boynuzıdır. (T.)
- ḥarvü'l-kelb:** İt boğı. (T.)
- ḥarvü'z-zabʿ:** Yalılı kurt boğıdır. (T.)
- ḥarvü'z-zīb:** Kurt boğı. (T.)
- ḥaşāh:** Şol taşdur ki bögrekde ve kavuğda biter. (M, S, T.)
- ḥasek:** Demür tikenidür. (T.)
- ḥāşşa:** ḥuşūşandur. (T.)
- ḥasv:** Bulamaçdur. (M, S.)
- ḥāşā:** Bir otdur maʿrūfdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ḥaṣerāt:** Adam şokucu cānavarlardur. (T.)
- ḥaṭṭāf:** Kırlağuçdur. *ḥaṭṭāf* anuḡ cem' idür. (T.)
- havān:** Ma'rūfdur. (T.) [Havan.]
- ḥavāriyyūn:** Ol on iki kişidür kim merhem-i rusūli taṣnīf étdiler. (T.)
- ḥāya:** Yumurdadur. (T.)
- ḥayyū'l-ālem:** Kaya koroğıdır. (M, S.) Bir edviyyedür ma'rūf. (T.)
- ḥayz:** Ma'rūfdur. (T.) [Adet olma, regl olma.]
- ḥayza:** Şol marazdır ki kuşmağ ve ishāl bile cem' ola. (T.)
- ḥazef:** Sağsıdır. (T.)
- ḥazır:** Ma'rūfdur. (T.) [Hazır.]
- hazm:** Ma'rūfdur. (T.)
- [Sindirim.]
- helīlec-i aşfer:** Ma'rūfdur. (T.) [Sarı helīle.]
- helīle-i perverde:** Helīle perverdesidür. (T.)
- helīle-i zerd:** Şaru helīledür. (T.)
- helyūn:** Māriçūbedür. (T.)
- hersı:** Ya'nī ağ fulful ve kara fulful ve dār-ı fulful demek olur. (T.)
- heyvü fārīkūn:** Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Yara otu, kılıç otu, koyunkıran.]
- hezār-ı ceşān:** Bir otdur. (T.)
- hezār-ı sifend:** Yüzerlikdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- hılt:** Ahlāt anuḡ cem'idür. (T.)
- hıltıs-i müntin:** At kaşnısıdır. (T.)
- hıltısü't-ḡı̄b:** Ādem kaşnısıdır. (T.)
- hımnā:** Kınadır. (T.)
- hırva^c:** Kene toḡmıdır. (T.)
- hıyārşenber:** Hırdal. (T.)
- hindu(bā):** Kāsnīdür. (T.)
- hıre:** Ma^crūfdur. (T.) [Fersiz ve donuk göz.]
- hır-i bevvā:** Hāldur. (T.)
- hırī:** Bir çiçekdür. (T.)
- hıss:** Bēş nesnedür. Biri işitmek, ikinci görmek, üçüncü tadmak, dördüncü koqlamak, nesne degicek tuymak. (T.)
- hūk:** Toḡuzdur. (T.)
- hukne:** Dübürden isti^cmāl olınan terkıblere dērler. (M, S, T.)
- hukne-i hādde:** Tīz huknedür. (T.)
- hukne-i leyyine:** Yumşak huknedür. (T.)
- hukne-i mutavassıta:** Orta huknedür. (T.)
- hummā-yı ḡıbb:** Bir gün dutup bir gün dutmayan ısıtmadır. (M, S, T.)
- hummā-yı nāfız:** Ditreden ısıtmadır. (M, S, T.)
- hummā-yı rub^c:** İki gün koyup üçüncü gün tutan ısıtmaya dērler. (M, S, T.)
- hümü'l-mecūs:** Aḡa murāniye daḡı dērler. (M, S, T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ḥunāk: Boğaz boğulmaştır. (T.)

ḥurfe: Bir edviyyedir ve yüzerlik tohumuna dahil ḥurfe derler ve hardal tohumuna dahil derler. (T.)

ḥurfe: Pirpirimdir. (T.)

ḥurmā: Ma'rūfdur. (T.) [Hurma.]

ḥurmā-yı hindī: Temr-i hindīdir. (T.)

ḥurmā-yı ḫaṣab: Ma'rūfdur. (T.)

ḥurmel: Yüzerlikdir. (T.)

ḥuṣye: Hāyadur. (T.)

ḥuzaḥ: Bir edviyyedir ma'rūf. (T.) [Topalak, kırkboğum bitkisi ve bundan elde edilen bir tür ilaç.]

I

ḥinebü's-ṣa'leb: İt üzümüdür. (T.)

ḥırku'n-nisā: Bir illetdir ki adamın buğı tamarının içinde olur, zahmet eder. (T.)

ḥırku's-sūs: Buyan kökidir. (T.)

ıṣlāḥ: Onarmaştır. (T.)

ıṣtılāḥ: Ma'rūfdur. (T.) [İlim sözü, tabir, terim.]

ıtr: Koğudur. (T.)

ıtrfıl: Bir ma'cünlar adıdır ki dimāğa fā'ide eder. (M, S, T.)

İ

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ‘İdānū’l-lük:** Lükün içinde bulunan ağcıklardır. (T.)
- idrār-ı bevl:** Çok işemektir. (M, S, T.)
- idrār-ı tams:** Hayz kanı boşanmağa dërler. (M, S, T.)
- iḥlīl:** Zeker delügidür. (T.)
- iḥtibās-ı bevl:** Sidük dutulmağa dërler. (M, S, T.)
- iḥtināk:** Boğaz şişidür. (M, S, T.)
- iḥtināk-ı raḥim:** Oğlan yeri boğulmağdır. (M, S, T.)
- iklīlū’l-melik:** Koç boynuzudur. (M, S, T.)
- ‘ilāc:** Timār eylemekdür. (T.)
- īlāvus:** Kuluncuḡ bir nev‘idür ve adıdır. (M, S, T.)
- ‘illet:** Rencdür.
- ‘illet-i sereṭān:** Bir katı şişidür kim müteḡarriḡ olıcaḡ oḡulması dūşvār olur. (T.)
- ‘ilm:** Bilmekdür. (T.)
- infehāt:** Cānavarlaruḡ māyeleridür. (T.)
- irsā:** Gök sūsen dibidür. (T.)
- isbeḡūl:** Bezr-i ḡatūnādur. (M, S, T.)
- isfenc:** Süngerdür. (T.)
- isfend-i sifid:** Ak ḡardaldur. (T.)
- isfidāc:** Ma‘rūfdur. (T.) [Daha çok boyacılıkta kullanılan zehirli, bazik kurşun karbonat.]
- isfidāc-ı raşşāş maḡsūl:** Yunmuş ḡal‘ī aḡıdır. (T.)
- ishāl-i balḡamī:** İçden balḡam gitmekdür. (T.)

ishāl-i demevī: İçden kan gitmekdür. (T.)

ishāl-i şafrāvī: İçden şafrā gitmekdür. (T.)

ishāl-i sevdāvī: İçden sevdā gitmekdür. (T.)

‘isī: Bir hekim adıdır. (T.)

ismid: Sürme-i isfahānīdür. (M, S, T.)

ispend: Hardaldur. (T.)

isrinc: Süligendür. (M, S, T.)

iştamhīkūn: Terkīb adıdır. (T.)

istifrāg: Bedenden hılt eksilmege dërler. Cālīnūs hekim istifragı beş dürlü dutmuş, evvel biri kuşmağdur, ikinci müşhil ot içmekdür, üçünci cimā^c etmekdür, dördünci hammāma girmek, beşinci kan almağdur ammā kan almağa tabībler istifrag-ı küllī dërler. Şol sebebden kim mecmū^c ahlāt kan içinde vardır, kan gidicek cümle bile gider. (M, S, T.)

isti‘māl: İşlemekdür. (T.)

istirhā: Bir ‘uzv geñsek olmağdur. (M, S, T.)

istiskā: Beden şişmege dërler. (M, S, T.)

i‘tirāz: Te‘aruz etmek. (T.)

K

ķābīz: Tutucu nesnedür. (T.)

ķafri’l-yehūd: Ma‘denī mūmyadur. (T.)

ķāfir-ı ķaysūri: Bir nev^c ķāfir dağıdır. (T.)

ķāfir-ı rubāhī: Kāfiruñ bir nev^cidür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ka'k-i baġdādī:** Bir baqşımāddur Baġdād'da olur. (T.)
- kāḳule-i kibār:** Bir edviyyedür ma'rūf. (T.)
- kāḳule-i şıġār:** Ba'zılar hāl-i bevvādur dērler. (T.)
- kākūnec-i cebelī:** Taġda biten kākūnecdür. (T.)
- ḳalkadār:** Şaru zācdur. (T.)
- ḳalkadīs:** Aḳ zācdur. (T.)
- ḳalkand:** Yeşil zācdur. (T.)
- ḳamhiye:** Ḳavrulmuş undur. *ḳamāyih* cem'idür. (T.)
- kāmīlū'ş-şinā'a:** Kitāb adıdır. (T.)
- ḳanbīl:** Ma'rūfdur. (T.) [Güveyi feneri, kandil otu.]
- ḳaṅtariyün-ı daḳīḳ:** İnce ḳaṅtariyündür. (T.)
- ḳaṅtariyün-ı ġalīz:** Ḳaṅtariyünuḡ yoġunıdır. (T.)
- ḳaranfil:** Ma'rūfdur. (T.) [Karanfil.]
- ḳarḫa:** Sivilcidür. (M, S.) Baş bārit. *ḳurūh* cem'idür. (T.)
- ḳarn:** Boynuzdur. *ḳurūn* cem'idür. (T.)
- ḳarvü'l-mā':** Şu *ḳavlucıdur.* (?) (T.)
- ḳaşab:** Ḳamışdur. (T.)
- ḳaşab-ı şāmī:** Ma'rūfdur. (T.)
- ḳaşabü'z-zerīre:** Ma'rūfdur. (T.) [Eġir otu, azak eġiri.]
- kāskīnec:** Bu daġı bir terkīb adıdır. (T.)
- kāsni:** Ma'rūfdur. (T.) [Yaban marulu, hindiba.]
- kāşim:** Bir edviyyedür ba'zılar zūfā yapraġıdır dēmişlerdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

kaṭ: Kesmekdür. (T.)

kaṭūr: Tamzuracak nesnedür. (T.)

kaṣūm: Ayva dānadur. (T.)

kaṣf: Tükürmekdür. (T.)

kaṣīb: Zekerdür. (T.)

kebedü'z-zi'b: Kurt bağıdır. (T.)

kebere: Keberedür. (T.)

kebg: Keklikdür. (T.)

kebüter buḥte: Gögercin yavrusudur. (T.)

keder: Bir edviyyedür hindden gelür. (T.)

kefk-i deryā: Deñiz köpügidür. (T.)

kehribā: Ma'rüfdur. (T.) [Kehribar.]

kelef: Yüze düşen çığıddur. (T.)

kemāderyūs: Ma'rüfdur. (T.) [Kısacık mahmud otu, dalak otu, yer palamudu.]

kemāfiṭūs: Ma'rüfdur. (T.) [Yer çamı.]

kemmün: Kemnündür. (T.)

kenkerjerd: Kengerdür. (T.)

kerefis: Ma'rüfdur. (T.) [Kereviz.]

kerevyā: Ma'rüfdur. (T.) [Karaman kimyonu.]

kerinc: Pirinçdür. (T.)

kerkes: Kerkezdür. (T.)

kesne: Ma'rüfdur. (T.) [Kestane.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- kişt ber kişt:** Bir otdur ma'rûf. (T.) [Hint bademi, kakao.]
- keşk-i cev:** Dögilmiş arpadur. (T.)
- keyfiyyet:** Nitelikdür. (T.)
- ķilimiyā-yı sīm:** Gümüş göynügidür. (T.)
- ķilimiyā-yı zeheb:** Altun göynügidür. (T.)
- ķırfa:** Ķabuķdur, nār ķabı gibi ve ğayrısı gibi. (T.)
- ķırfatü't-ķıb:** Bir edviyyedür hindī. (T.)
- ķırtās:** Kāğıddur. (T.)
- ķırtās-ı muħriķ:** Kāğıd külidür. (T.)
- ķıssā'ü'l-ħımār:** Eşek hıyārıdır. (T.)
- ķısr-ı aşlü'l-luffāħ:** Luffāħ kökinüğ ķabıdır. (T.)
- ķısr-ı aşlü'r-rāziyānec:** Rāziyāne köki ķabıdır. (T.)
- ķıyās:** Ma'rûfdur. (T.) [Denk sayma, karşılaştırma, bir tutma.]
- ķibrīt-i aħmer:** Ķızıl kükürddür. (T.)
- ķibrīt-i aşfer:** Şaru kükürddür. (T.)
- ķifāyet:** Ma'rûfdur. (T.) [Yeterlik, yararlık.]
- ķilkilāne-i serd:** Bir terkīb adıdır. (T.)
- ķilye ve ğülā:** Bögrekdür. (T.)
- ķimūliyā:** Bir edviyyedür ma'rûf. (T.) [Bakır, gümüş ve altın gibi madenlerin eritilmesi sırasında meydana gelen köpük, çökeklere ve posalara verilen ad.]
- ķirmāye:** Ķammāmdur. (T.)
- ķirūti:** Müm-ı rüğandur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- kisrī:** Bir pādīşāhuñ adıdır. (T.)
- kişnīz-i huşk:** Kuru kişnīzdür. (T.)
- kiye:** Maştakīdür. (T.)
- kök:** Mārūldur. (T.)
- kuhl:** Sürmedür. (T.)
- kulā':** Ağız ağrısıdır. (T.)
- kūlunc:** Adamuñ içinde olan sancudur. (T.)
- kunne:** Dāne çadırıdır. (T.)
- kurdimānā:** Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Karaman kimyonu.]
- kurş-1 afsentīn:** Afsentīn kurşıdır. (T.)
- kurş-1 anīsōn:** Anīsōn kurşıdır. (T.)
- kurş-1 benefşe:** Benefşe kurşıdır. (T.)
- kurş-1 büssed:** Mercān dibi kurşıdır. (T.)
- kurş-1 enderūma'mā:** Bir terkībdür muhliş-i ekber terkībine girür. (T.)
- kurş-1 fūvve:** Kızıl boya kurşıdır. (T.)
- kurş-1 gārīkūn:** Gārīkūn kurşıdır. (T.)
- kurş-1 gezmāzū:** Yılgun māzūsı kurşıdır. (T.)
- kurş-1 gül:** Gül kurşıdır. (T.)
- kurş-1 gülnār:** Gülnār kurşıdır. (T.)
- kurş-1 habbü'l-ās:** Mersin kurşıdır. (T.)
- kurş-1 ilāvus:** Şol kühnc kurşıdır ki elifde beyān olındı. (T.)
- kurş-1 ırsā:** Gök süsen dibi kurşıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ķurş-1 kāfūrī:** Kāfūrıla düzilen ķurşdur. (T.)
- ķurş-1 kebere:** Kebere ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 kehribā:** Kehribā ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 kevkeb:** Bir ķurşdur ki ıalakaıla düzerler. (T.)
- ķurş-1 kuhl:** Sürme ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 kündür:** Günlük ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 lük:** Lük ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 rīvend:** Rīvend ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 sünbül:** Sünbül ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 tebāşīr:** Tebāşīr ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 tīn:** Bu dahı bir ķurşdur. (T.)
- ķurş-1 ‘ūd:** ‘ūd ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 verd:** Gül ķurşıdur. (T.)
- ķurş-1 zirişk:** Kaıun tuzluğı ķurşıdur. (T.)
- ķurşü’l-ħaşħāş:** Ĥaşħāş ķurşıdur. (T.)
- ķurūħ-1 ĥabīse:** Yaramaz başlardur. (T.)
- ķurūħü’l-em‘ā:** Baęarsuķlarda başlar olmaķdur. (T.)
- ķuş ĥulv:** Tatlı ķuştdur. (T.)
- ķuş mürr:** Acı ķuştdur. (T.)
- ķuş-1 bahri:** Suda biten ķuştdur. (T.)
- ķuşürü’l-kündür:** Günlük ķabuķıdur. (T.)
- ķuşürü’r-rummān:** Nār ķabıdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ku‘übü’t-tīnū’l-bālī fi’l-ḥiṭān: Dīvārlarda bulunan şaman boğınudur. (T.)

ḳuvve-i cāzibe: Şol ḳuvvedür ki ta‘āmı cezb eder. (T.)

ḳuvve-i dāfi‘a: Şol ḳuvvedür kim ta‘ām tamām hazm olıcaḳ ḳuvāya mensūben bağıra gönderür, sıḳlın bağırsuḳlara gönderür. (T.)

ḳuvve-i ḥāfıza: Şol ḳuvvedür ki işitdügi nesneyi saḳlar. (T.)

ḳuvve-i hāzime: Şol ḳuvvedür kim ta‘āmı hazm eder. (T.)

ḳuvve-i māsike: Şol ḳuvvedür kim ta‘āmı saḳlar hazm olunca. (T.)

ḳuvvet: Ma‘rūfdur. (T.) [Kuvvet, güç.]

ḳuvvet-i rūḥ-ı ḥayvānī: Yürekdeki ḳuvvedür. (T.)

ḳuvvet-i rūḥ-ı nefsanī: Dimāgdaki ḳuvvedür. (T.)

ḳuvvet-i rūḥ-ı ṭabī‘ī: Bağırdığı ḳuvvedür. (T.)

küleng: Turnadur. (T.)

kümşerā-yı mürebbī: Perverde amrūddur. (T.)

küncide: Bir nev‘idür anuḡ (kelefin) kim şaruraḳ olur ve aḳ olur. (T.)

küncüd: Sūsamdur. (T.)

kündür ve küdürü: İkişi daḡı günlükdür. (T.)

kürneb: Kelemdür. (T.)

kürneb-i neb‘ī: Bir nev‘dür.

kürsene: Burçaḳdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

küseylā: Bir edviyyedür kızıl boyaya beşzer dēr münhācū'l-beyānda. (M, S, T.)

küsūfā: Bir terkīb adıdır. (T.)

küşūş: Bir şarmaşuğdur kim tegene ʔolaşur līf gibi. Yaprığı yokdur ammā ağca çiçeği vardur, ʔa'amı acıdır. (T.)

küzāz: Bir ʔilletdür kim adamuñ boynı ʔurt boynı gibi olur dönüp bir yaña baķamaz. (T.)

küzbere-i yābise: ʔuru kişnīzdür. (T.)

L

lāden: Ma'rifdur. (T.) [Laden otu ve bundan elde edilen zamk.]

lahm-ı zāyid: Artuķ bişmiş etdür. (T.)

lahmü'l-māk: Gözüñ gūşesindeği kızılca etdür. (T.)

lākin: Ma'rifdur. (T.) [Ama, fakat.]

laķlak: Leglegdür. (T.)

laķva: Yüz göz egilmekdür. (T.)

lāzım: Ma'rifdur. *levāzım* cem'idür. (T.)

leben: Süddür. *elbān* cem'idür. (T.)

lebenü'l-enen (?): Eşek südidür. (T.)

lebenü'l-liķāh: Deve südidür. (T.)

leblāb: Sarmaşuğdur. (T.)

levz-i mürebbī: Bādām perverdesidür. (T.)

liħyetü't-teys: Teke saķalı dedükleri otdur. (T.)

lihā: Ağaç kabuķıdır. (T.)

lisānü'l-aşāfir: ʔuş dili otdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- lisānū'l-ḥamel:** Sinürlü yaprağdur. (T.)
- lisānū's-sevr:** Şığır dili dedükleri otdur. (T.)
- līsergīs:** Şovuk sersāmdür. (T.)
- lu'be-i berberī:** Bir edviyyedür sūrincāna beşzer. (T.)
- lūbiyā:** Bögrülcedür. (T.)
- lu'ūk:** Yeyleyecek terkībler adıdur. (T.)
- lu'ūk-1 celgūze:** Köknār lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūk-1 eskīl:** Yabān şoganı lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūk-1 gārīkūn:** Ğārīkūn lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūk-1 ḥabbū'l-kuṭun:** Pamuk çigidi lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūk-1 ḥabbū'r-reşād:** Tere toḥmı lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūk-1 ḥabbū's-şabır:** Ḥabbū's-şabır lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūk-1 ḥaşḥāş:** Ḥaşḥāş lu'ūkı. (T.)
- lu'ūk-1 ḥıyārşenber:** Ḥıyārşenber lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūk-1 ḥulbe:** Buy lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūk-1 kūrneb:** Kelem lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūk-1 sibistān:** Sibistān lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūkū'l-buṭum:** Ḥabbetü'l-ḥazrā lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūkū's-sūm:** Sarmısağ lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūkū't-tīn:** Encīr lu'ūkıdur. (T.)
- lu'ūkūş-şıbyān:** Bu daḥı bir lu'ūkıdur kim oḡlancıklar ʿilācında isti'māl ederler.
- lūbb:** İçdür. *lūbūb* cem'idür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

lūbb-i fustuk: Fustuk içidür. (T.)

lūbb-i ḥabbü'ş-şanavberü'l-kibār: Köknār içidür. (T.)

lūbbü'l-levz ve lūbb-i bādām: İkişi daḥı bādām içidür. (T.)

lūbnī: Mī'a-ı sāyiledür. (T.)

lüġat: Ma'rūfdur. (T.) [Kelime, söz.]

lūk-i maġsūl: Yunmuş lükdür. (T.)

lü'lü'-i ġayr-i meşķūb: Delüksüz incidür. (T.)

M

ma'cūn: Ma'rūfdur. (T.) [Macun, bir grup ilacın genel adı.]

ma'cūn-ı 'akreb: 'Akreb ma'cūnidur. (T.)

ma'cūn-ı areşṭümāḥūs: Bir terkīb adıdır. (T.)

ma'cūn-ı bād-mühre ve ma'cūn-ı fayķarā ve ma'cūn-ı ḥabbü'l-ġār ve ma'cūn-ı rebüv ve ma'cūn-ı muķl: Bu beşi daḥı ma'cūnlardur. (T.)

ma'cūn-ı celġūze: Köknār ma'cūnidur. (T.)

ma'cūn-ı esved: Kāra ma'cūn demek olur. (T.)

ma'cūn-ı felāfilī: Fulful ma'cūnidur. (T.)

ma'cūn-ı felāsife ve māddetü'l-ḥayva: İkişi daḥı bir ma'cūn adıdır. (T.)

ma'cūn-ı firūznūş: Bu daḥı bir ma'cūndur. (T.)

ma'cūn-ı fūdencī: Yarpuz ma'cūnidur. (T.)

ma'cūn-ı ḥabsü'l-ḥadīd: Demür cürüfi ma'cūnidur. (T.)

ma'cūn-ı ḥacerü'l-yehūd: Benī isrā'il zetūnınuḡ ma'cūnidur. (T.)

ma'cūn-ı ḥıyārşenber: Hıyārşenber ma'cūnidur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- ma'cūn-1 hürmüs:** Bir ma'cūn adıdır. (T.)
- ma'cūn-1 inḳardiyā:** Ma'cūn-1 belādır. (T.)
- ma'cūn-1 levzī:** Bir ma'cūndur müshil. (T.)
- ma'cūn-1 nemek-i hindī:** Tuz ma'cūnidur. (T.)
- ma'cūn-1 şamīrī:** Bu daḫı bir ma'cūndur. (T.)
- ma'cūn-1 sekbīnec:** Bir ma'cūn adıdır. (T.)
- ma'cūn-1 terbelāşe:** Bir ma'cūndur. (T.)
- ma'cūn-1 türbūd:** Türbūd ma'cūnidur. (T.)
- ma'cūnü'l-büzūr:** Toḫmlar ma'cūnidur. (T.)
- ma'cūnü'l-ḫiltīş:** Kaşnı ma'cūnidur. (T.)
- ma'cūnü'l-ḳubādü'l-melik:** Bir terkīb adıdır. (T.)
- ma'cūnü'l-ḳufī:** Bu daḫı bir ma'cūndur. (T.)
- ma'cūnü'l-misk:** Müşk ma'cūnidur. (T.)
- ma'cūnü'n-necāḫ:** Bir ma'cūndur ki sevdādan olan marazlara fāyide eder.
- mādde:** Ma'rūfdur. (T.) [Madde, element, öge.]
- ma'de:** Ma'rūfdur. (T.) [Mide.]
- mafşal:** Bendükşelerdür. *mafşıl* cem'idür. (T.)
- mağas:** Göbek burusıdır. (T.)
- mağsül:** Yunmışdur. (T.)
- mağşüş:** Karışık nesnedür. (T.)
- mağz-1 celgūze:** Köknār içidür. (T.)
- mağz-1 fistuḳ:** Fustuḳ içidür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- māhīzehre:** Şığır kuyruğıdur. (T.)
- maḥkūk:** Kazınmışdur. (M, S, T.)
- maḥleb:** Edviyyedür ma'rūf. (T.) [Adris ağacı.]
- maḥşūş:** Ma'rūfdur. (T.) [Hususi olarak, özel.]
- maḥtūmü'l-melik:** Bir edviyyedür. (T.)
- mā'iyūs:** Bir ḥekīmün adıdur. (T.)
- maḥşūd:** Ma'rūfdur. (T.) [İstek, emel.]
- māmīrān:** Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Kırlangıç otu.]
- māmīşā:** Gelincük çiçeginün bir nev'idür. (T.)
- ma'nī:** Ma'rūfdur. *ma'ānī* cem'idür. [Manalar, anlamlar, akla yakın sebepler.]
- marāz:** Şayrulıkdur. (T.)
- marīz:** Şayrudur. (T.)
- mārķışīşā:** Rūşenādur. (T.)
- ma'rūf:** Ma'rūfdur. (T.) [Herkesçe bilinen.]
- marzūz:** Yencilmişdür, ya'nī kabaca kabaca döğülüp ufanmışa dەرler. (M, S, T.)
- maşlahat:** Ma'rūfdur. (T.) [Keyfiyet, özellik.]
- maşrū':** Uçuk tutan kişidür. (T.)
- maştakī:** Ma'rūfdur. (T.) [Sakız, sakız ağacından elde edilen bir tür reçine.]
- māsuviyye:** Bir ḥekīm adıdur. (T.)
- māş-ı muḥaşser:** Kabı çıkmış māşdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- maṭbūḥ eḫīmūn:** Eḫīmūn maṭbūḫıdır. (T.)
- maṭbūḥ helīlec-i aṣfer:** Şaru helīle maṭbūḫıdır. (T.)
- maṭbūḥ ḫıyārşenber:** ḫıyārşenber maṭbūḫıdır. (T.)
- maṭbūḥ sūrincān:** Sūrincān maṭbūḫıdır. (T.)
- maṭbūḥ:** Bişirüp suyn içdükleri terkıbdür. (T.)
- maṭbūḥ:** Şol edviyyedür kim anı bişirüp isti‘māl ederler. (T.)
- ma‘tūh:** ‘Aqlı gêtmişdür. (T.)
- mā’ü’l-‘asel:** Bir şerbet adıdır. (T.)
- mā’ü’l-uşul:** Köklerle bişmiş şerbetdür. (T.)
- mā’ü’s-sūs:** Sūsen suyıdır. (T.)
- mā’ü’ş-şafīr:** Arpa suyıdır. (T.)
- mā’ü’ş-şevk:** Diken suyıdır. (T.)
- mā’ü’ş-şūniz:** Çörek otı suyıdır. (T.)
- maẓarrat:** Ziyān eylemekdür. (T.)
- maẓmaẓa:** Ağıza alup yine dökdükleri devādür. (T.)
- mebrūd:** Şovumış nesnedür. (T.)
- mecānīn:** Delüledür. (T.)
- mecmū‘:** Dükelisi demekdür. (T.)
- melāze:** Dilcükdür. (T.)
- melūl:** Ma‘rūfdur. (T.) [Bıkmış, bezmiş.]
- menfa‘at:** Aşşıdır. (T.)
- menfez:** Delikdür. (T.)
- menī:** Ma‘rūfdur. (T.) [Meni, döl suyu.]

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- merārāt:** Ödlerdür. (T.)
- merāretü's-sevr:** Şıgır ödüdür. (T.)
- merhem:** Ma'rūfdur. (T.)
- merhem-i deşlīhā:** Merhem-i rusüldür. (T.)
- mermāhūr:** Bir edviyyedür. (T.)
- merv:** Bir edviyyedür. (T.)
- mervārid:** İncüdür. (T.)
- merzencūş ve merzengūş:** İkisi dağı bir edviyyedür ma'rūf. (T.)
[Mercanköşk çiçeği.]
- meşelā:** Ma'rūfdur. (T.)
- meshūkīniyā:** Sırça köpügidür. (T.)
- meşrūfīdūs:** Bir pādīşāh adıdır ki ol terkīb anuğ adıyla söylerler. (T.)
- mevzi':** Turacak yerdür. (T.)
- meyfuhtec:** İpsimedür. (T.)
- meyvīzec:** Bir edviyyedür ma'rūf. Aña 'Arabca zebīb-i cebelī dērler. (T.)
- mezṭūb (?):** Semizlere dērler. (T.)
- mī'a-ı sāyile:** Ma'rūfdur. (T.) [Kara günlük ağacı ve yağı.]
- mī'a-ı yābis:** Kuru mī'adur. (T.)
- mikdār:** Ma'rūfdur. (T.)
- mīl ve mığrefe:** İkisi iki āletdür melāze 'ilācında isti'māl ēderler.
- milḥ-i 'acīn:** Bir nev' tuzdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- milh-i hindī:** Bir nev^c tuzdur. (T.)
- milh-i neftī:** Bir nev^c tuzdur. (T.)
- mizāc:** Ma^crūfdur. (T.) [Bünye özelliği.]
- mū:** Bir kökdür. (T.)
- muġān-ı ‘arākī:** Bir edviyyedür ma^crūf, yabān narınuġ köki dēmişler. (T.)
- muĥaddir:** Uyuşdurucudur. (T.)
- muĥallil:** Yumşadıcıdur. (T.)
- muĥlişü’l-ekber:** Bir terkīb adıdır. (T.)
- muĥtāc:** Ma^crūfdur. (T.) [Muhtaç.]
- muĥtelif:** Ma^crūfdur. (T.) [Çeşitli.]
- muĥtelifü’l-kavī:** Kuvvetleri muĥtelif olan nesnelerdür. (T.)
- muĥaşşer:** Kābı çıkmışdur. (T.)
- muĥaţţar:** Tamzurılmış nesnedür. (T.)
- muĥîṣ:** Kuşdurucudur. (T.)
- muĥleyāsā:** Bir terkīb adıdır. (T.)
- muĥlü’l-yehūd:** Daĥı bir edviyyedür ma^crūf. (T.) [Günlük ağacının bir türü.]
- mulūĥiyā:** Bir otdur. (T.)
- mūm:** Ma^crūfdur. (T.) [Mum]
- mūm-ı zerd:** Şaru mūmdur. (T.)
- mūmiyā:** Mūmiyādur. (T.)
- munzıc:** Bişürücidür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

-
- mūr-ı surḥ:** Bir marazdur ki gözde olur. (T.)
- muşaffā:** Şafī olmuş nesnedür. (T.)
- muʿtedil:** Maʿrūfdur. (T.) [Ilımlı, orta.]
- muʿtemed:** İnanılmışdur. (T.)
- muḥişā:** Bir terkīb adıdır. (T.)
- muḥṭaliʿ:** Maʿrūfdur. (T.) [Öğrenmiş, haber almış, bilgili.]
- muvāfiḳ:** Maʿrūfdur. (T.) [Uygun, yerinde.]
- mużır:** Ziyān êdicedür. (T.)
- mübeddilü'l-mizāc:** Bu daḥı bir maʿcündür. (T.)
- mübedriḳ:** Şol nesnedür ki edviyyenüñ kuvvetini varacak yêrlere yetiştürücidür. (T.)
- müdebber:** Tedbîrlenmişdür. (T.)
- müʿellif:** Teʿlîf êdicedür. (T.)
- müferriḥ:** Sevündürücü nesnedür. (T.)
- müfettiḥ:** Açıcıdur. (T.)
- müfid:** Fâyide vêricidür. (T.)
- müfred:** Yaluz. (T.)
- müheyyā:** Düzilmişdür. (T.)
- mükerrer:** İkilenmiş demek olur. (T.)
- mürekkeb:** Karışmışdur. (T.)
- mürr-i şafī:** Bir edviyyedür maʿrūf. (T.)
- müşelles:** Puḥte sücidür. (T.)
- müşhil:** İç yörüden edviyyedür. (T.)
-

- müsta'mel:** İşlenmiş nesnedür. (T.)
- müstefid:** Fâyide tutucudur. (T.)
- müşevveş:** Teşvîşlenicidir. (T.)
- müşk-i tarâmşî:** Bir edviyyedür ma'rûf. (T.)
- müşk-i tünbetî:** Müşkün bir nev'idür. (T.)
- müşkil:** Çetindür. (T.)
- mütakaddimîn:** Öndin gelenlerdür. (T.)
- müte'ahhîrîn:** Şonra gelenlerdür. (T.)
- müte'ekkil:** Yenür başdur. (T.)
- mütefaqqid:** İsteyici demekdür. (T.)
- mütehayyir:** Hayrân kılıcıdır. (T.)
- mütelezziz:** Beşzer etdür. (T.)
- müvesvis:** Vesvâs êdici nesnedür. (T.)

N

- nâfi:** Menfa'atêdicidir. (T)
- naķî ve nuķû:** Şol otlardur kim anı işladurlar daķı şuyın içürürler. (M, S, T.)
- naķî-i 'ades:** Mercimek naķî'idür. (T.)
- naķî-i helîle:** Helîle naķî'idür. (T.)
- naķî-i icâş:** Erük naķî'idür. (T.)
- naķî-i nişû:** İşgun naķî'idür. (T.)
- naķî-i şabır:** Şabır naķî'idür. (T.)
- naķî-i sumâķ:** Sumâķ naķî'idür.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- naķī'ü'l-fākihe:** Yemişler naķī'idür. (T.)
- na'nā':** na'nedür. (T.)
- nānḥuvāh:** Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Anason.]
- nārçil:** Hindustān ķōzıdır. (T.)
- nārdīn:** Sünbül-i rümīdür. (T.)
- nār-müşk:** Bu daḥı bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Ortasında bir miktar yeşili olan bir Hint narı tohumu.]
- nāşūr:** Bir cerāhatdur ki dübürüñ yanında olur. İki nev'dür, biri ğâyırdur biri degül. (M, S, T.)
- naṭrūn:** Mışır tuzıdır, ba'zılar altun büresi demişler. (T.)
- nebātü'l-'neḥ:** Kuru üzümün etidür. (T.)
- nebṭi:** Nisbetdür her nesnede. (T.)
- nefeşü'd-dem:** Kan tükürmekdür. (T.)
- nemām:** Barsama demişler ammā nemām ğayr-ı edviyyedür. (T.)
- nemed:** Keçedür. (T.)
- nemek-i enderānī:** Belefec (?) tuzdur. (T.)
- nemek-i ḥamīr:** Bu daḥı tuzlardan bir nev'dür. (T.)
- nemek-i hindī:** Tuzlardan bir nev'dür. (T.)
- nemek-i ṭabarzad:** Bir tuzdur ki anı ta'beye ederler. (T.)
- nemle:** Uvaķ sivilcelerdür. (T.)
- nıķ:** Māyedür. (S.)
- nıķrıs:** Ayağ aĝrısıdır. (T.)

niḥāletü'l-ḥıṭta: Buğday kepegidir. (T.)

nīlūfer: Ma'rūfdur. (T.)

nisyān: Unutmağdur. (T.)

nişā ve nişāsta: Nişestedür. (T.)

nuḥās-ı muḥriḳ: Göz taşıdır. (T.)

nūşadır: Ma'rūfdur. (T.) [Nişadır.]

nu'üz: Zeker katı olmağdur. (T.)

nüṭül: Bir devādur kim anı kaynadurlar başı anuḡ buğına tutarlar ve başa dökerler. (T.)

ḡa'nā-yı ḡuşḳ: Kuru na'nedür. (T.)

P

perverde: Beslenmiş nesnedür. (T.)

pīḡ-i bābūne: Bābādya kökidür. (T.)

pīḡ-i baṭ: Ördek yağıdır ve kaz yağıdır. (T.)

pīḡ-i hindubā: Kāsni dibidür. (T.)

pīḡ-i kebere: Kebere kökidür. (T.)

pīḡ-i kesene: Kāsni dibidür. (T.)

pīḡ-i murḡ: Kuş yağıdır. (M, S.) Tavuğ yağıdır. (T.)

pīḡ-i sūsen: Buyan dibidür. (T.)

pīḡ-i sūsen-i āsmāngūn: Gök sūsen kökidür. (T.)

pīḡ-i şibit: Torağ otı kökidür. (T.)

R

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

rādi: Māddeyi men' edüp gëri döndürür artmağa qomaz bir edviyyedür. (M, S, T.)

raḥbīn: Bir edviyyedür kim anı penīr suyından pişürürler. (T.)

raḥm: 'Avratlaruñ oğlan yëridür. (T.)

raşāsu'l-esved: Qurşundur. (T.)

rāsen-i mürebbī: Anduz perverdesidür. (T.)

rāsen-i yābis ve rāsen-i ḥušk: Kuru anduzdur. (T.)

raşe: Eller ve baş ditremege dërler. (T.)

raṭb: Yaşdur. (T.)

rātiyānec ve rātiyāne: Çam saķızıdır. (T.)

rāy: Ma'rūfdur. (T.) [Rey, fikir.]

rāziyānec: Rāziyānedür. (T.)

reḥīn: Bir edviyye yoğurup şuyında bişürürler. (S, T.)

remed: Göz ağrısıdır. (T.)

remīdek-i dehān: Ağız qabarmaqdur. (T.)

rıtl: Evzān bābında zıkr olmışdur. (T.)

rīh: Yëldür.

rīh-i bāsūr: Bāsūr yëlidür. (T.)

rīş-i pelīd: Yaramaz başdur. (T.)

rīvāc: Işgundur. (T.)

rīvend-i çini: Rīvend-i çinīdür. (T.)

rub: Her nesnenüñ suynı alup qaynadup şalmaqdur, *rubūb* anuñ cem'idür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

-
- rubb-1 büsr:** Hām hūrmā rubbıdur. (T.)
- rubb-1 enār:** Enār rubbıdur. (T.)
- rubb-1 haşrım:** Kōruk rubbıdur. (T.)
- rubb-1 helīle:** Helīle rubbıdur. (T.)
- rubb-1 mürd-1 ter:** Yaş mersin rubbıdur. (T.)
- rubb-1 rīvāc:** Işgun rubbıdur. (T.)
- rubb-1 türbüd:** Türbüd rubbıdur. (T.)
- rubbü'l-cevzü'r-raṭṭab:** Yaş kōz rubbıdur. (T.)
- rubbü's-sūs:** Yabān balıdur. (T.)
- rubbü't-tuffāh:** Alma rubbıdur. (T.)
- rubbü't-tüt:** Tüt rubbıdur. (T.)
- rūġan-1 bādām:** Bādām yaġıdur. (T.)
- rūġan-1 belesān:** Belesān yaġıdur. (T.)
- rūġan-1 bīd-encīr:** Kene toġmı yaġıdur. (T.)
- rūġan-1 ġāv:** Şıġır yaġıdur. (T.)
- rūġan-1 şīre:** şīrgūn yaġıdur. (T.)
- rūġan-1 zeyt:** Zeyt yaġıdur. (T.)
- rūḳāde:** Reknübdür. (S, T.)
- rūnās:** Daġı kızıl boyadur. (T.)
- ru'nās:** Kızıl boyadur. (T.)
- rūşeḫtec:** Göz taşıdur. (T.)
- ruteylā:** Bödür. (S, T.)
- ruṭūbet:** Yaşlıkdur. (T.)
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

ruḩūbet-i şadīdī: Bir hıltıdur kim şaru su gibidür. (T.)

S

şabır: Ma'rifdur. (T.) [Sabırlık otu, öd ağacı ve bu bitkiden elde edilen tıbbî zamk.]

sābūr: Bir kişiniñ adıdur. (T.)

sāde ve sāye: Nesne qarışmaduğ nesnedür. (T.)

sādec-i hindī: Bir yaprağdur hindden gelür. (T.)

saḩk: Ezmekdür, yumşatmağdur. (T.)

sākin: Dek tıricıdur. (T.)

saḩmūniyā: Maḩmūdedür. (T.)

saḩmūniyā-yı meşvī: Bişmiş maḩmūdedür. (T.)

şalāḩ: Ma'rifdur. (T.) [Düzelme iyileşme.]

şalb: Katıdur. (T.)

şamğ-ı 'arabī: Muğaylān püsidür. (T.)

şamğ-ı pārisī: Şamğdan bir nev'dür. (T.)

şamğ'u'l-butum: Şakızlık ağacınıñ şakızıdur. (T.)

şamğ'u'l-lūlū: Bādām püsidür. (T.)

şandal-ı aḩmer: Kızıl şandaldur. (T.)

şandal-ı ebyaz: Ak şandaldur. (T.)

şandal-ı muḩāşirī: Dörpilenmiş şandaldur. (T.)

şanevber: Çam ağacıdur. (T.)

şar': Şol marazdur ki düşüre, 'aql gider.

sa'ter-i fārisī: Güyegü otınıñ bir nev'idür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

sa'ter-i huvazī ve sa'ter-i cebelī: Her biri bir nev'dür sa'terden.
(T.)

şavāb: Ma'rūfdur. (T.) [Doğru, yerinde.]

sebeb: Ma'rūfdur. (T.)

sebel: Göze düşen perdedür ağrı sebebinden. (T.)

secec: Bir ishāldür bağırsuqları kazır, cerāhat eyler. (T.)

seded: Göz qararmakdur. (M, S, T.)

şedef: Ma'rūfdur. (T.) [Sedef, inci kabuğu.]

şedef-i muhrık: Yanmış şedefdür. (T.)

sefercelī mümsik: Bu dağı terkībdür kâbız. (T.)

sefercelī müşhil: Bir müşhīl terkībidür kim ayvayıla düzerler.
(T.)

sefiye: Ma'rūfdur. (T.) [Hafif olmak, zebun olmak.]

seher: Uykusuzlukdur. (T.)

sekbīnec: Ma'rūfdur. (T.) [Hıyara benzer bir ot, sek beni otu.]

sekte: Bir marazdur gören anı ölü şanur. (M, S, T.)

selesü'l-bevl: Südük tutamamakdur. (T.)

selīhe: Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [Tarçın ağacı.]

sem: Ağudur. (T.)

sumūm: Cem'i. (T.)

semenü'l-bakar: Şığır yağıdır. (T.)

semer: Yemişdür. (M, S, T.)

semeretü'l-eşcār: Ağaç yemişleridir. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- semereṭü't-turfā:** Yelgun mǎzūsıdur. (T.)
- sencerniyā:** Terkīb adıdur. (T.)
- serāsiyūn:** Bir ḥekīmūn adıdur. (T.)
- seretān-ı nehri:** Sularda olan yengeçdür. (T.)
- seretān-ı şini ve seretān-ı bahri:** İkişi daḥı şol nesnedür kim ğummān deñizinde olur bir taşdur yengeç gibi. Göz otlarında isti'māl olur. (T.)
- sergīn-i büz-i kūhi:** Tağ keçisinün kığı. (T.)
- sergīn-i gāv:** Şıgır tezegidür. (T.)
- sergīn-i gāv-ı kūhi:** Ulu geyik boķı. (T.)
- sergīn-i ḥorōs:** Ḥorōs boķıdur. (T.)
- sergīn-i kebūter:** Gögercin boķıdur. (T.)
- sergīn-i rübāh:** Dilkü boķıdur. (T.)
- serḥes:** Kuzgun otıdur. (T.)
- seri'ü't-tesevvüs:** Şol terkīblerdür kim aña güye tiz düşer havā sebebinden. (T.)
- sermaķ:** Bir edviyyedür. (T.)
- sersām:** Bir ğilletdür dimāgi ğilletlerden. (T.)
- serv:** Ma'rifdur. (T.) [Selvi ağacı.]
- sevṭirā:** Bir terkīb adıdur. (T.)
- seyādureytūs:** Bir terkīb adıdur tiryāklardan şayılır. (M, S, T.)
- seyelān:** Şol yaşa dەرler kim iḥtiyārsuz dā'im gözden aķar. (T.)
- seysāliyūs:** Encüdān-ı rümidür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

sezāb: Bīganūsdur. (T.)

şihārencet: Bir hekīm adıdır. (T.)

şıql-ı müteḥaccir: Bağarsuqlarda yābis olmuş necisdür. (M, S, T.)

sibistān: Maʿrūfdur. (T.) [Sibistan ağacı ve meyvesi.]

sikencübīn-i büzüri: Toḥmlarıla bişmiş sirkengübīndür. (T.)

sikencübīn-i müshil: İshāl eden sikengübīndür. (T.)

sikencübīn-i sādec: Sāye sikengübīndür. (T.)

sīmāb-ı güşte: Olmuş sindikdür. (T.)

simsim: Sūsamdur. (T.)

sincīd: İgdedür. (T.)

sīne: Gögüzdür. (T.)

sipendān: İsbatāndur. (T.)

sipīde-i erziz: Qalʿi ağıdır. (T.)

siyāh: Qaradur. (T.)

suʿāl-i balgāmī: Balgamdan olan öksürükdür. (T.)

suʿd: Topalaqdur. (T.)

şudg: Tulukdur. (T.)

şudgeyn: İki tulukdur. (T.)

sufuf: Şol terkībdür kim qavut gibi ağıza atup suyula içerler. (T.)

sufuf-ı ḥabbü'r-rummān: Nārdān sufufıdır. (T.)

sufuf-ı lülü: İncü sufufıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- sufûf-1 milh:** Tuz sufûfidur. (T.)
- sufûf-1 seretânât:** Yengeç sufûfidur. (T.)
- sufûf-1 sūrincān:** Sūrincān sufûfidur. (T.)
- sufûf-1 tebāşīr:** Tebāşīr sufûfidur. (T.)
- sūhte:** Göyünmiş nesnedür. (T.)
- sumāk:** Ma'rūfdur. (T.) [Sumak ağacı ve tohumu.]
- sūmü'l-berri:** Yabān sarmısağıdır. (T.)
- sūmü'l-mürebbi:** Sarmısağ perverdesidür. (T.)
- sūrincān:** Bir edviyyedür ma'rūf. Ba'zılar aña egri kesdene dērler. (T.)
- şurre:** Eski bēzdür. (T.)
- sūsen-i aşfer:** Şaru sūsendür. (T.)
- sūsen-i sifid:** Aq sūsamdur. (T.)
- su'ūt:** Terkībdür kim buruna üfürürler yā şamzururlar. (T.)
- sū'ü'l-mizāc:** Mizāc argunlığıdır. (M, S, T.)
- sū'ü'l-mizācü'l-bāride:** Mizāc şovuk sebebinden azmağdur. (T.)
- sū'ü'l-mizācü'l-hāre:** Mizāc issi sebebinden. (T.)
- sūdde:** Tamarlar içinde ahlāt bağlanup qalmağdur. (T.)
- süg:** Bir edviyyedür ma'rūf. (T.) [İtkasarı, tilkitaşağı.]
- sükker:** Şekerdür. (T.)
- sükker-i 'askerī (?):** Bir nev' şekerdür. (T.)
- sünbül:** Ma'rūfdur. (T.) [Sünbül otu.]
- sünbül-i rūmī:** Ma'rūfdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

sünbül-i t̄īb: Ma'rifdur. (T.) [Hint sünbülü.]

sürre-i saḡankūr: Saḡankūr göbegidür. (T.)

sürü: Boynuzdur. (T.)

Ş

şādenc: Ma'rifdur. [Daha çok göz hastalıkları için hazırlanan edviyelerde kullanılan ve Hindistan'dan getirilen bir çeşit taş, kan taşı.]

şahm: İç yağıdır. *şuhūm* cem'idür. (T.)

şahmü'l-ḡanzal: Ebū cehil ḡarpūzinuḡ içidür. (T.)

şahş: Mu'ayyen kimsedir. (T.)

şahtere ve şāhtere: İkişi daḡı ma'rifdur. (T.) [Şahtere otu.]

şakāḡul-ı mürebbī: Şakāḡul pervredesidür. (T.)

şakīka: Yarım baş ağrısıdır. (T.)

şalcam-ı cebelī: Yabān şalgamıdır. (T.)

şalcam-ı mürebbī: Şalcam perverdesidür. (T.)

şarāb: İçecek nesnedür. (T.)

şarāb-ı afsentīn: Afsentīn şarābıdır. (T.)

şarāb-ı 'anber: 'Anber şarābıdır. (T.)

şarāb-ı benefşe: Benefşe şarābıdır. (T.)

şarāb-ı emrūd: Ārmūd şarābıdır. (T.)

şarāb-ı enār: Nār şarābıdır. (T.)

şarāb-ı encīr: Encīr şarābıdır. (T.)

şarāb-ı ḡabşü'l-ḡadīd: Demür cürūfi şarābıdır. (T.)

şarāb-ı ḡaḡḡāş: ḡaḡḡāş şarābıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- şarāb-1 helīle:** Helīle şarābıdır. (T.)
- şarāb-1 ıcāş:** Erük şarābıdır. (T.)
- şarāb-1 keder:** Keder bir edviyyedür ki hindde olur anuñ şarābıdır. (T.)
- şarāb-1 lisānü'l-ḥamel:** Siñirlüce ot şarābıdır. (T.)
- şarāb-1 rāmek:** Rāmek şarābıdır. (T.)
- şarāb-1 reyḥān:** Dadı ve koḡusu gökcek olan şarābdur. (T.)
- şarāb-1 şandal:** Şandal şarābıdır. (T.)
- şarāb-1 selmüye:** Bir şarābuñ adıdır. (T.)
- şarāb-1 sünbül:** Sünbül şarābıdır. (T.)
- şarāb-1 turunc:** Turunc şarābıdır. (T.)
- şarāb-1 türbüd:** Türbüd şarābıdır. (T.)
- şarāb-1 zūfā:** Zūfā şarābıdır. (T.)
- şarābü'l-ās:** Mersin şarābıdır. (T.)
- şarābü'l-ḥaşrım:** Ḳoruḡ şarābıdır. (T.)
- şarābü'l-ḥıneḡ:** Üzüḡ şarābıdır. (T.)
- şarābü't-tuffāḡ:** Alma şarābıdır. (T.)
- şarū'l-ḡül:** Bir otdur kim ḡoparıcaḡ dibi bile ḡopar, līf gibi kökleri vardur. Yoḡarusı aya içi gibi bitevidür. Ba'zılar perşiyāvşāndur démişler. (T.)
- şarū'l-ḡıbb:** Şafrāyıla balḡam ḡarışup müte'afın olduḡı sebebden mütevellid olan ısıtmaya dērler. (M, S, T.)
- şavşa:** Bir veremdür kim adamuñ böḡürlerinde olur. (T.)
- şaytarac:** Serküle dibinüñ ḡabıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

şeb-i yemānī: Şebdür. (T.)

şebrem: Bir otdur ma'rif. Südlüdür, müşildür, yaprağı tarhūn yaprağına beşzer. (T.)

şehād: Kelekerdür. (T.)

şehdānec: Ba'zılar kündür tohmıdur demişler. (T.)

şehvet-i kelbī: Bir marazdur ki ne kadar yeşey toymaz. (T.)

şeker-i tabaržad: Bir şekerdür kim anı südle ta'beşe ederler ve ba'zılar demişler kim kalıp şekerün gāyet eyüsidür. (T.)

şelīşā: Bir terkīb adıdır. (T.)

şenc: Şingdür. (?) (T.)

şerāsīf: Eyegü uçlarıdır. (M, S, T.)

şerīf: Eyüdür. (T.)

şevkerān: Baldırandur. (T.)

şeyhü's-şedīd: Tabīblerden bir re'īsdür. (T.)

şeyhü'z-zehrāvī: Mühim bir re'īsdür. (T.)

şih: Yavşandır. (T.)

şir-baht: Şirgün yağıdır. (T.)

şirhışt: Ma'rifdür. (T.) [Cavşir otu ve bundan elde edilen tıbbî zamk.]

şir-i emlec: Südde perverde olmuş emlecdür. (T.)

şiyāf: Şāfdur. (T.)

şiyāf-ı ebār ve şiyāf-ı kayşer ve şiyāf-ı merārāt: Bu cümlesi göz şāflarıdır. (T.)

şiyāf-ı ebyaz: Ak şāfdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

şiyāf-ı māmīşā: Ma'rūfdur. (T.) [Kırmızı çiçekli kırlangıç otu ile yapılan bir şiyaf.]

şiyāf-ı zahīr: Göbek burusu şiyāfidur. (T.)

şūḥ-ı dīvār-ı germābe: Hammām dīvārı kiridir. (T.)

şūḥ-ı ḥāne-i mekis-i 'asel: Büre bevidür. (T.)

şumāma: Kukulucağ nesnedür. (T.)

şumūm: Koçulanacağ nesnedür. (T.)

şūnīz: Çörek otudur. (T.)

şübūt: Bir balıktur. (T.)

şükūfe: Çiçekdür. (T.)

T

tağyīr: Bir dürlü daḥı eylemekdür. (T.)

taḥkīk: Gerçekdür. (T.)

taḫtīr: Tamzurmağdur. (T.)

taşvīl: Ābsūd etmekdür. (S, T.)

tāzī: 'Arab dilidür. (T.)

teb: Isıtmadır. (T.)

tedbīr: Ma'rūfdur. (T.) [Önlem.]

tefekür: Fikr eylemekdür. (T.)

tefsiyā: Yabān bağanūsınun şamğıdur. (T.)

teheyyüc: Yüzde siyeg (?) olmağdur. (T.)

te'līf: Devşürmekdür. (T.)

temīz: Arıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

temr: Hürmâdur. (T.)

temr-i hindî: Ma'rûfdur. (T.) [Demirhindi.]

temrî: Bir terkîbdür kim hürmâdan düzerler. (T.)

tenür: Ma'rûfdur. (T.) [Tandır.]

terbelâşe: Bir terkîb adıdır. (T.)

terceme: Bir lügati bir lügate döndermekdür. (T.)

terengübîn: Ma'rûfdur. (T.) [Devedikeni bitkisi üzerine gece düşen tatlı madde, bir tür kudret helvası, Basra balı.]

terkîb: Karışdırmağdur. (T.)

tesevvüs: Terkîbe kırt düşmekdür. (M, S, T.)

teşennüc: A'zānuş sişirleri çekilmekdür. (M, S, T.)

tevahhuş: Nefret şutmağ. (T.)

tîn: Encîrdür. (T.)

tiryāk-ı erba'a: Dört otdan düzilen tiryākdur. (T.)

tiryāk-ı fārūk: Ma'rûfdur. (T.) [Bir tiryak adı.]

tiryāk-ı semāniye: Sekiz edviyyeden düzilen tiryākdur. (T.)

tohm: Tohmdur. (T.)

tohm-ı bābüne: Bābādyā tohmı. (T.)

tohm-ı bādrenbüye: Bādrenbe tohmı. (T.)

tohm-ı bîd-encîr: Kene tohmıdır. (T.)

tohm-ı felencemşük: Ma'rûfdur. (T.) [Besbase yaprağı tohumu.]

tohm-ı gendenā: Gendene tohmı. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- toħm-1 ħarbuze:** Kāvun toħmı. (T.)
- toħm-1 hezārsifend:** Yüzerlik toħmı. (T.)
- toħm-1 kedū:** Kabaċ çekirdegidür. (T.)
- toħm-1 kedū-yı ŧirīn:** Tatlu kabaċ çekirdegidür. (T.)
- toħm-1 kerefis:** Kerefis toħmıdır. (T.)
- toħm-1 kesene:** Kāsni toħmı. (T.)
- toħm-1 kettān:** Keten toħmıdır. (T.)
- toħm-1 kök:** Mārül toħmı. (T.)
- toħm-1 merv:** Ma'rüfdür. (T.) [Yarpuz tohumu, avşan otu tohumu.]
- toħm-1 miħleb:** Ma'rüfdür. (T.) [İdris ağacı meyvesi, mahlep tanesi.]
- toħm-1 mu'aşfer:** 'Aşfür toħmıdır. (T.)
- toħm-1 piħ-i engüşt:** Piħ-i engüşt toħmıdır. (T.)
- toħm-1 sermaċ:** Ma'rüfdür. (T.) [Koyun sarmaşıĝı tohumu, kara pazı tohumu.]
- toħm-1 sipendān:** İstibān toħmıdır. (T.)
- toħm-1 şāhsefrem:** Reyhān toħmıdır. (T.)
- toħm-1 şalgām:** Şalgām toħmı. (T.)
- toħm-1 turunc:** Turunc çekirdegidür. (T.)
- tübāl-1 nuħās maĝsül:** Yunmuş baĝır tuvālıdır. (T.)
- tuffāħ-1 mürebbi:** Alma perverdesidür. (T.)
- turunc-1 mürebbi:** Turunc perverdesi. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

tūtiyā: Ma‘rūfdur. (T.) [Göz hastalıklarının tedavisinde kullanılan toz haline getirilmiş sürme taşı.]

tūtiyā-yı mağsūl: Yunmuş tūtiyādur. (T.)

türāb-ı erba‘atü’t-tarīk: Dört yol kavuştuğu yerün toprağıdır. (T.)

türbūd-i ebyaz: Ak türbüddür. (T.)

türbül: ‘Arabca şişün geşegine dەرler. (M, S, T.)

türmüs: Mışır baklaşdır. Türkce delü bakla dەرler. (T.)

U

‘ucmü’z-zebīb: Kuru üzüm çekirdeğıdür. (T.)

‘udbī: Yelgun māzūsıdır. (T.)

‘ūd-ı belesān: Belesān ağacıdır. (T.)

‘ūd-ı fāvāniyā: ‘Ūd-ı çeliktür. (T.)

‘ūd-ı hām: Ma‘rūfdur. (T.)

uhrevī: āhiretlik. (T.)

‘ukḳāb: Tavşancıl kuşıdır. (T.)

‘uleyḳ: Böğürtlendür. (T.)

‘uleyḳu’l-keleb: İt burnı yemişidür. (T.)

‘ulik-i rümī: Maştakīdür. (T.)

‘ulikü’l-enbāt: Saḳız ağacınun saḳızıdır. (T.)

‘unnāb: Ma‘rūfdur. (T.) [Üvez ağacı, kızılığde.]

‘unşul: Yabān şoganıdır. (T.)

‘urūḳu’ş-şıfr: Zerde-çübdür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

‘uṣāre: Her nesne kim şıkıp şuyın alurlar, kurudurlar, sıkırlar aña ‘uṣāre dërler. ‘uṣārāt Cem‘idür. (T.)

‘uṣāre-i afsentīn: Afsentīn ‘uṣāresidür. (T.)

‘uṣāre-i emīrbārīs: Kaṭun tuzluğı ‘uṣāresidür. (T.)

‘uṣāre-i ġāfit: Ġāfit ‘uṣāresidür. (T.)

‘uṣāre-i ‘idānū’s-süleyḥ: Sülice (?) ağacıdır. (T.)

‘uṣāre-i sūsen: Şūsen ‘uṣāresidür. (T.)

uṣḳurdiyūn: Yabān sarmısağı. (T.)

‘uṣrū’l-bevl: Zaḥmetile işemektür. (T.)

uṣṭūḥudūs: Kara bürüklüdür. (M, S, T.)

uṣūl-i ‘arṭanīṣā: Buḥūr-ı meryem kökidür.

uṣaḳ: Ma‘rūf edviyyedendür. (T.) [Çadruşağı otu ve bundan elde edilen zamk.]

uṣnān-ı nebṭī: Nisbetdür baramgāna. (T.)

ūṣne: Bellūṭ yoşunıdır. (M, S, T.)

‘uṭṭās: Ġāyet aḳsurducıdır.

‘uṣv: Endāmdür. (T.)

Ü

üṣḳülū fenderiyūn: Ba‘zılar aña çıyan otı dërler. (T.)

V

vaca‘ü’l-verek: Yan başı ağrısıdır. (T.)

vāḳı‘: Ma‘rūfdür. (T.) [Olan, olma.]

varaḳü’l-ās: Mersin yaprağıdır. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

varaķū'l-hilāf : Sögüt yaprağıdır, ammā sögütten bir nev'üdür.
(T.) [Ak sögüt yaprağı.]

varaķū'l-kunneb: Kendir yaprağıdır. (T.)

varaķū's-sezāb: Bīganūs yaprağıdır. (T.)

varaķū's-silk: Çügündür yaprağıdır. (T.)

vaz': Komağdur. (T.)

vec: Egirdür. (T.)

veda': Yılan başı boncuğıdır. (T.)

verd-i aħmer: Kızıl güldür. (T.)

verd-i ebyaz: Ağ güldür (T.)

vesvās: Yaramaz endiředür. (T.)

vi'a: Zarfdur. (T.)

vi'a-yı bāride: Şovuk zarfdur. (T.)

Y

yābis: Kırudur. (T.)

yaħyā: Bir hekīm adıdır. (T.)

yaraķān: Şarulık iletidür. (T.)

yāsemīn: Bir çiçekdür ma'rūf. (T.) [Yasemin.]

yebrūc: Türkce 'abdü's-selām derler. (S.)

yenbūt: Harnüb-ı neb'idedür. (T.)

yeneme: Türkce aķça ot derler. (S.)

yera'ra': Kargu kamařdur. (M, S, T.)

yeřib: Yeřim dedükleri taşdur. (M, S, T.)

yetü': Südlügendür. (M, S, T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Z

- zâc-ı kefişgirân:** Başmağcınun kara boyasıdır. (T.)
- za‘firân:** Ma‘rûfdur. (T.) [Safran.]
- zaḥmet:** Ma‘rûfdur. (T.) [Ağrı, acı, zorluk.]
- za‘îf:** Kuvveti dükenmiş. (T.)
- zamād:** Şol devādur kim anı bir bezle dürdüp zaḥmet olan yere korlar. (M, S.) Yağudur. (T.)
- zamād-ı ıştamhikün:** Bir yağunun adıdır. (T.)
- zarf:** Nesne koyacak kabdur. (T.)
- zarûret:** Nâçârlıkdur. (T.)
- zâtü’l-cenb:** Bir issi veremdür kim eyegü altında olur yâ sağ yanında yâ şol yanında. (T.)
- zâtü’r-riye:** Bir veremdür ki öykende olur. (T.)
- zâtü’ş-şadr:** Göğüzde olan veremdür. (T.)
- zâyi‘:** Telef olandır. (T.)
- zebedü’l-baḥr:** Deñiz köpügidür. (T.)
- zebîb:** Kuru üzümdür. (T.)
- zehre:** Ağudur. (T.)
- zehre-i gāv:** Şıgır ödidür. (T.)
- zeleku’l-em‘â:** Bağarsuğ tayıncağ olmağdur kim yedükleri ta‘âm hażm olmadın gider. (T.)
- zenaḥt:** Ma‘rûfdur. (T.)
- zencār ve jengār:** Jengårdur. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

- zencebîl:** Ma'rûfdur. (T.) [Zencefil.]
- zencebîl-i mürebbî:** Zencebîl mürebbîsidür. (T.)
- zeniḥ:** Azmaḥdur. (T.)
- zerde-çûbe:** Ma'rûfdur. (T.) [Zerdeçal.]
- zerde-i ḥāye:** Yumurda şarusıdır. (T.)
- zerneb:** Bir edviyyedür ma'rûf. (T.) [Çekirge ayağı bitkisi, porsuk ağacı.]
- zernîḥ-i aḥmer:** Kıızıl zernîḥdür. (T.)
- zernîḥ-i aşfer:** Şaru zernîḥdür. (T.)
- zerür:** Başa ve berte ekecek otlara dërler. (M, S, T.)
- zibl:** Tezekdür. *zebül* cem'idür. (T.)
- ziblü'l-ḥamām:** Gögercin boḳıdır. (T.)
- zift-i rûmî:** Kara saḳızdur. (T.)
- zîḳu'n-nefes:** Nefes tar olmaḳ. (T.)
- zirāvend-i müdaḥrec:** Yumru zirāvenddür. (T.)
- zirāvend-i ṭavîl:** Ḳarḡa dülegi dibidür. (T.)
- zîre-i kirmānî:** Kimnündür. (T.)
- zirîşk:** Ḳaṭun tuzluḡıdır. (T.)
- zūfā-yı raṭb:** Şol edviyyedür kim ermen zemîninde ḳoyınuḡ yünjine derilüp çakıldak olan şaḡrayı ḳaynadıp alıp şakllarlar. (T.)
- zūfā-yı yābis:** Ḳuru zūfādur. (T.)
- zūferā:** Bir edviyyedür. (T.)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

zurunbād: Bir edviyyedür ma'rûf. (T.) [Yabani zencefil.]

zücāc: Sırçadur. (T.)

zücāc-ı fir'avnī ve zücāc-ı şāmī: Şol kalın aķ sırçadur evvelden kalmış ola. (T.)

SONUÇ

XV. Yüzyıl Türk tıbbının önemli isimlerinden olan Sabuncuoğlu Şerefeddin'in Terceme-i Akribādın adlı eserinin "İstilah Lügati" dönemin birçok tıp terimini izah etmesi bakımından oldukça önemli bir terim sözlüğüdür.

Eserin incelediğimiz üç nüshasının sözlük bölümünde toplam olarak 1255 madde başı sözcük yer almaktadır. Aynı madde başı içinde açıklanan '*devā'ü'l-kilkü'l-kebīr ve devā'ü'l-kilkü'ş-şagīr ve devā'ü'l-ħaḫāḫīf*' ya da '*zücāc-ı fir'avnī ve zücāc-ı şāmī*' vb. yapılarıdaki sözcükler de bağımsız birer madde başı olarak değerlendirilecek olursa toplam madde başı sözcük sayısı 1288'e ulaşmaktadır. Taranan üç nüsha içinde istinsah tarihi en eski olan Topkapı Sarayı nüshasının diğerleriyle mukayese edilemeyecek kadar fazla madde başı sözcük ihtiva etmesi de oldukça dikkat çekicidir. (Topkapı 1269, Süleymaniye Kütüphanesi 106, Millî Kütüphane nüshası 98)

İstilah Lügati'nde yer alan 1288 madde başı sözcüğün 425'i bitki, 203'ü terkip, 105'i çeşitli hayvansal ürün ve cevher, 97'si hastalık, 36'sı içecek, 22'si organ, 20'si hayvan, 19'u gıda, 5'i âlet adı; 18'i özel ad, 338'i de başta Arapça ve Farsça olmak üzere yabancı dillerden alınan çeşitli tıp terimleriyle diğer bir kısım sözcüklerin açıklanmasından oluşmaktadır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

Madde başı sözcük sayısı -salt sözlük olarak düşünülüp hazırlanmamış bir eser için- oldukça yüksek olan eser, Türk tıp dili ve tıp tarihi alanlarında çalışma yapacak bilim insanlarının göz ardı etmemesi gereken önemli bir kaynak niteliğindedir.

KISALTMALAR

M. Sabuncuoğlu Şerefeddin, **Terceme-i Akrabâdîn**, Millî Kütüphane No. A. 8522/1, Ankara.

Müc. Sabuncuoğlu Şerefeddin, **Mücerreb-nâme**, Ayasofya (Süleymaniye Kütüphanesi) No. 3729, İstanbul.

S. Sabuncuoğlu Şerefeddin, **Terceme-i Akrabâdîn**, Fatih (Süleymaniye Kütüphanesi) No. 3536, İstanbul.

T. Sabuncuoğlu Şerefeddin, **Terceme-i Akrabâdîn**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed Kitaplığı No. A. 2124, İstanbul.

KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan (1995), **Her Yönüyle Dil - Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK yayınları Ankara.

BAYAT, Ali Haydar, (2003), **Tıp Tarihi**, Sade Matbaa, İzmir.

BAYTOP, Turhan (2007), **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, TDK yayınları, Ankara.

BEDEVIAN, K. Armenag (1936), **Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names in Latin, Arabic, Armenian, English, French, German, Italian and Turkish Language**, Argus and Papazian Presses, Kahire.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

-
- BOZ, Erdoğan,(2006), “Sözlük ve Sözlükçülük Sorunu”, (Ed. Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN, Doç. Dr. Erdoğan BOZ) **Türkçenin Çağdaş Sorunları**, s.5-44, Gazi Kitabevi, Ankara.
- CANPOLAT, Mustafa Zafer Önler (2007), **İshâk bin Murâd, Edviye-i Müfrede**, TDK yayınları, Ankara.
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2005), **Osmanlıca- Türkçe Lâgat**, Aydın yayınları, Ankara.
- DİLÇİN, Cem (1983), **Yeni Tarama Sözlüğü**, TDK yayınları, Ankara.
- HOOPER, David (1937), **Useful Plants and Drugs of İran and Iraq**, Field Museum of Natural History, Volume IX, Number 3, Chicago.
- KORKMAZ, Zeynep (2007), **Gramer Terimleri Sözlüğü**, TDK yayınları Ankara.
- Mütercim Asım Efendi (2000), **Burhân-ı Katı (Haz. M. Öztürk, D. Örs)**, TDK yayınları, Ankara.
- Osmanlı Ansiklopedisi (1999), **Hanedan**, C. 12, Yeni Türkiye yayınları, Ankara.
- ÖNLER, Zafer (1985), “Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılmış İki Tıp Kitabında Yer Alan Sağlık Bilgisi Terimleri”, **TDAY Belleten**, s.89-130.
- ÖNLER, Zafer (1990), “14 ve 15. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri”, **Journal of Turkish Studies**, Volume 14, (Fahir İz Armağanı), Harvard, s.357-392.
- ÖNLER, Zafer (1998), “XIV-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinin Dili ve Söz Varlığı”, **Kebikeç**, Ankara.
- ÖNLER, Zafer (1999), **Celâlüddin Hızır Paşa, Müntahab-ı Şifâ II Sözlük**, Simurg yayınları, Ankara.
- SABUNCUOĞLU, Şerefeddin, **Terceme-i Akribâdîn**, Fatih (Süleymaniye Ktp.) No. 3536, İstanbul.
- SABUNCUOĞLU, Şerefeddin, **Terceme-i Akribâdîn**, Millî Kütüphane No. A. 8522/1, Ankara.
- SABUNCUOĞLU, Şerefeddin, **Terceme-i Akribâdîn**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi III. Ahmed Kitaplığı No. A. 2124, İstanbul.
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/4 Summer 2009*

-
- SARI, Mevlüt (1984), **El-Mevârid, Arapça Türkçe Lügat**, İpek yayınları, İstanbul.
- STEINGASS, F. (1998), **Persian- English Dictionary. Including The Arabic Words And Phrases To Be Met With İn Persian Literature**, Librairie du Liban.
- SAMI ,Şemseddin (2005), **Kamusu Türkî**, Çağrı yayınları, İstanbul.
- TDK (1993), **Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü**, TDK yayınları, Ankara.
- TDK (2005), **Türkçe Sözlük**, TDK yayınları, Ankara.
- TUZLACI, Ertan (2006), **Türkiye Bitkileri Sözlüğü**, Alfa yayınları, İstanbul.
- UNAT, Ekrem Kadri, Ekmeleddin İhsanoğlu, Suat Vural (2004), **Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü**, Türk Tarih Kurumu yayınları, Ankara.
- UZEL, İlter, Kenan Süveren (1999), **Sabuncuoğlu Şerefeddin Mücerreb-Nâme (İlk Türkçe Deneysel Tıp Eseri - 1468)**, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- UZEL, İlter (2004), **Amasyalı Hekim ve Cerrah Sabuncuoğlu Şerefeddin**, T.C. Amasya Valiliği yayınları, Ankara.